

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
LIETUVIŲ KALBOTYROS IR KOMUNIKACIJOS KATEDRA

Kamilė Šleževičiūtė

Studijų programos *Lietuvių kalbotyra*

II kurso studentė

ETIKETO RAIŠKOS YPATUMAI SUPERMAMA.LT FORUME

Baigiamasis magistro darbas

Darbo vadovė
prof. dr. Giedrė Čepaitienė

Šiauliai, 2014

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
LIETUVIŲ KALBOTYROS IR KOMUNIKACIJOS KATEDRA

TVIRTINU

Katedros vedėja
doc. dr. Jolanta Vaskelienė

.....
(Parašas)

2014-.....-.....
(data)

ETIKETO RAIŠKOS YPATUMAI *SUPERMAMA.LT* FORUME

Baigiamasis magistro darbas

Darbo autorius

.....
Vardas ir pavardė

Patvirtinu, kad šis darbas yra savarankiškas

.....
(Parašas)

.....
(data)

Katedros administratorė
Irma Jurgaitytė

.....
(Parašas)

.....
(data)

Šiauliai, 2014

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. KALBOS ETIKETO SAMPRATOS, TYRINĖJIMŲ APŽVALGA.....	7
2. INTERNETO FORUMŲ IR JŲ ETIKETO APŽVALGA.....	14
3. ETIKETO SITUACIJŲ RAIŠKA.....	20
3.1 PALINKĖJIMAI.....	20
3.1.1 PALINKĖJIMŲ RAIŠKA.....	21
3.1.2 PALINKĖJIMŲ SEMANTIKA.....	22
3.2 PAVISVEIKINIMŲ RAIŠKA.....	25
3.3 PADĖKŲ RAIŠKA.....	28
3.4 KOMPLIMENTŲ IR ANTIKOMPLIMENTŲ RAIŠKA.....	30
3.5 SVEIKINIMŲ RAIŠKA.....	32
3.6 ATSIPRAŠYMŲ RAIŠKA.....	35
3.7 PRAŠYMŲ RAIŠKA.....	36
3.7.1 PASITEIRAVIMŲ RAIŠKA.....	39
3.7.2 PAGEIDAVIMŲ RAIŠKA.....	43
3.8 JAUSMAŽENKLIAI.....	44
IŠVADOS.....	48
SANTRAUKA.....	51
SUMMARY.....	52
ŠALTINIAI.....	53
LITERATŪRA.....	53

ĮVADAS

Etiketas svarbus visiems visuomenės nariams, su juo susiduriama kiekvieną dieną ne tik bendraujant viešose vietose, bet ir namų aplinkoje. Griežčiausias etiketas, šalčiausias bendravimas yra su atsitiktinai gatvėje, autobuse, parduotuvėje ar panašiose vietose sutiktais žmonėmis. Taip pat bendraujant su oficialiais asmenimis, kurie mažai pažįstami, su kuriais laikomasi atstumo ir kurie tarpusavyje susiję darbiniais santykiais (viršininkai, kolegos). Bendraujant su namiškiais, bičiuliais, giminėmis etiketas yra laisviausias, mažiausiai suvaržytas, nes tokius asmenis tarpusavyje sieja bendri interesai, jie vieni kitus gerai pažįsta ir nesiekia specialiai daryti gero įspūdžio apie save. Su etiketu susijęs mandagus kalbėjimas, elgimasis, rengimasis. Etiketas yra vis kitoks skirtingose šalyse, kultūrose, visuomenės sluoksniuose, todėl tai svarbus reiškinys, ypač dabartinėje situacijoje, kai migracija, nuolatinis gyvenimo vietos keitimas yra paplitęs dalykas. Atsidūrusį svetimoje jam aplinkoje žmogų gali ištikti kultūrinis šokas. Jei prieš keldamasis gyventi arba praleisti tam tikrą laiką užsienyje ar tiesiog svetimame mieste žmogus pasidomėtų ten vyraujančiais papročiais, elgesio taisyklėmis, etiketu, jis galėtų lengviau prisitaikyti prie naujos situacijos. Taip pat etiketas išryškina atskirų visuomenės sluoksnių, grupių bendrumą. Žinodami, kaip elgiamasi tam tikrais atvejais, žmonės pajunta bendrumą su kitais tos pačios struktūros nariais, palaiko gerus tarpusavio santykius. Neišmanantis etiketo, elgesio taisyklių žmogus nebus priimtas į visuomenės sluoksnį, grupę, draugiją, jis gali būti ignoruojamas arba susilaukti pašaipų.

Interneto erdvė – taip pat vieta, kurioje susitinka žmonės, tik jie bendrauja ne gyvai, o naudodamiesi kompiuteriu arba mobiliuoju telefonu. Kad prisijungusieji prie interneto galėtų padiskutuoti, pasidalinti savo mintimis, gauti ar duoti patarimą, jie naudojami interneto forumais. Žodis *forums* TŽŽ turi 3 apibrėžimus: 1. sen. Romoje – svarbiausioji miesto aikštė – politinio, prekybinio ir visuomeninio gyvenimo centras; cirko arena; turgavietė; teismo posėdžių vieta; 2. plačiai atstovaujantis susirinkimas; 3. susirinkimas, nuomonės pareiškimo vieta (TŽŽ 2013, 270). Iš visų apibrėžimų tiksliausiai interneto forumą apibūdina trečioji reikšmė.

Interneto forumai skaidomi pagal temas, prie kurių gali jungtis prisiregistravę ir suinteresuoti asmenys, savo temą gali sukurti ir kiekvienas prisiregistravęs žmogus. *Supermama.lt* yra vienas populiariausių interneto portalų, turinčių forumą. Šis forumas sukurtas 2002 metais, dauguma jo diskusijų yra susijusios su vaikų auklėjimu ir šeimos problemomis. *Supermama.lt* forumas turi 228348 registruotų narių ir daugiau nei 14 stambių temų (2014 m. gegužės duomenys), bet ta gausybė netrukdo forumo dalyviams artimai bendrauti, abipusiai pagelbėti, patarti vienas kitam – suformuota kolektyvinė tapatybė. Taip yra dėl to, kad

supermama.lt sudaryta iš daugelio smulkių žinučių grupių, besiskiriančių pagal dalyvių interesus (Trinkūnaitė 2011, 373–374). Forumo žinutes gali skaityti ir neprisiregistravę asmenys, rašyti – tik prisiregistravę. Forumas suskirstytas pagal tematiką į tokias dalis: *Bendras; Apie nėštumą ir gimdymą; Motinystė ir tėvystė; Vaikų auklėjimas ir ugdymas; Naudingi patarimai; Konsultacijų centras; Grožis ir sveikata; Tarp mūsų, mergaičių; Poilsis, pomėgiai ir šventės; Mūsų namai; Socialinis gyvenimas; Paramos skyrelis; Mūsų bendravimas, susitikimai, akcijos; Skelbimų lenta*. Šie forumai skaidomi į smulkesnes temas, kurias sudaro dalyvių diskusijos.

Temos aktualumas. Lietuvių etiketo situacijos yra tyrinėtos, labiausiai – Giedrės Čepaitienės darbuose, iš kurių didžiausias yra „Lietuvių kalbos etiketas: semantika ir pragmatika“ (2007), jame aptariami kalbos etiketo teoriniai aspektai ir įvairios etiketo situacijos. Ingos Hilbig monografijoje (2010) analizuojami lietuvių ir anglų prašymai. Antanė Kučinskaitė – pirmoji lietuvių kalbininkė, išleidusi specialias kalbos etiketui skirtas knygas. Abiejuose „Lietuvių kalbos etiketo“ leidimuose (1985; 1990) akcentuojamas taisyklingų etiketo formulių vartojimas. Evaldai Jakaitienei rūpi etiketo leksika (2010). Etiketo klausimai vienaip ar kitaip atsiskleidžia ir kitų tyrėjų darbuose. Aloyzas Gudavičius monografijoje „Etnolingvistika (Tauta kalboje)“ aptaria etiketą įvairių tautų, socialinių grupių atžvilgiu. Asta Rykliene (mergautinė pavardė Kupčinskaitė) straipsniuose aptaria interneto kalbą, elektroninį diskursą (2000; 2001; 2003), interneto etiketą (2000). Rita Miliūnaitė apibūdina tinklaraščių kalbą (2008), skaitmeninio modernizmo visuomenės ypatumus (2010). Rasuolė Vladarskienė (2006) kalba apie etiketo reikalavimus administracinėje kalboje, rašant dalykinius laiškus. Loreta Vilkienė tiria oficialumo lygmenį studentų elektroniniuose laiškuose dėstytojui (2012). Informacine visuomene, interneto forumais domisi Irina Rudanova (2007). Apie diskusijas interneto forumuose kalba Giedrius Tamaševičius (2007). Būtent interneto etiketą ir etikos kodeksus savo knygoje (2005) aptaria Vigintas Šakys, apie etiketo taisykles kalba Valentina Dagienė ir Aidas Žandaris knygoje „Informacinės technologijos. 1 dalis“ (2003).

Atskirų interneto svetainių etiketo raiška menkai tyrinėta (jai skirtas 2005 m. Rūtos Janušonytės magistro darbas). Iki šiol neišryškinta, kokias etiketo formules dažniausiai renkasi tam tikrų forumų dalyviai. Šiame darbe analizuojamos forumo *supermama.lt* kalbos etiketo situacijos ir jų raiška parodys, kurios situacijos forume vyrauja ir kokia kalbinė raiška joms būdinga. Iki šiol tokia analizė nebuvo atlikta.

Tyrimo **objektas** – etiketo pasakymai iš forumo *supermama.lt* temos *Meilė per atstumą. Tęsim ir neliūdim*, parašytos nuo 2012 m. lapkričio 15 d. iki 2013 m. balandžio 11 d. Iš viso rasti 408 pavyzdžiai, kuriuose atsispindi įvairių kalbos etiketo situacijų raiška.

Tyrimo **tikslas** – išsiaiškinti, kokios kalbos etiketo situacijos vyrauja, egzistuoja forume, kokia jų būdinga kalbinė raiška.

Tyrimo **uždaviniai**:

- 1) aptarti kalbos etiketo ir internetinio etiketo sampratą lietuvių ir užsienio mokslo literatūroje;
- 2) išrinkti pasakymus, kuriuose atsispindi adresanto ir adresato santykiai ir juos suskirstyti pagal etiketo situacijas;
- 3) aprašyti kiekvieną etiketo situaciją pagal raišką, dalį – ir pagal semantiką;
- 4) paanalizuoti, kuriais jausmaženkliais palydimos etiketo situacijos;
- 5) parengti gautą medžiagą apibendrinančias lenteles ir pateikti išvadas.

Darbe taikomi šie **metodai**: aprašomasis analitinis – analizuojamos kalbos etiketo situacijos, jų kalbinė raiška; skaičiavimo – suskaičiuota, kiek yra etiketo situacijų, kokios jų grupės, taip nustatoma, kokia raiška kiekvienai situacijai būdingiausia; tiesioginių dėmenų – etiketo situacijų grupės pagal raišką skirstomos į smulkesnes grupes, taip geriau matoma, kokia medžiaga surinkta; semantinės analizės – analizuojamos žodžių reikšmės ir jų semantiniai atspalviai.

Darbą **sudaro** įvadas, teorinė dalis, praktinė dalis, susidedanti iš etiketo situacijų aptarimo, išvados, šaltiniai ir literatūra, santrauka (*Summary*), 1 priedas su pasakymų formuluotes ir jų skaičių apibendrinančiomis lentelėmis, 2 priedas su internetinio forumo tiriamąja medžiaga.

Su darbu susijusia tema (*Palinkėjimų raiškos interneto svetainėje supermama.lt ypatumai*) skaitytas pranešimas XVIII bakalaurantų ir magistrantų mokslo darbų konferencijoje, skirtoje Mariaus Katiliškio 100-osioms gimimo metinėms „Studentų darbai-2014“ (Šiauliai, 2014 m. balandžio 10 d.).

1. KALBOS ETIKETO SAMPRATOS, TYRINĖJIMŲ APŽVALGA

Kalbos etiketas – plačiąja prasme suprantamo etiketo išraiška kalboje. Giedrė Čepaitienė monografijoje „Lietuvių kalbos etiketas: semantika ir pragmatika“ pateikia ne vieną kalbos etiketo apibrėžimą, pvz., „Kalbos etiketas – kalbinės bendruomenės dialoginėje kalboje vartojamos kalbos formulės (paprastai – sustabarėjusios), kurios parodo mandagius / nemandagius pašnekovų santykius ir atspindi jų socialinį bendrumą ar atskirtį, dažnai įvardijamas kaip kalbinis mandagumas“ (Čepaitienė 2007, 11), taip pat kalbos etiketą apibūdina kaip tam tikros visuomenės priimtų kalbinio bendravimo normų visumą, kuri dažniausiai reiškia tam tikromis formulėmis (Čepaitienė 2007, 68). Vienaame straipsnyje profesorė G. Čepaitienė kalbos etiketą aptaria dar šiek tiek kitaip, t. y. kaip nusistovėjusias kalbinio bendravimo normas, rodančias mandagius ar pagarbius pašnekovų santykius (Čepaitienė 2002, 46). Taigi visuose apibrėžimuose minimos kalbinio bendravimo normos, pirmajame dėmesys labiau atkreipiamas į mandagius, pagarbius santykius ir socialinį bendravimą arba atskirtį, antrajame kaip svarbiausias dalykas išskiriama kalbinio bendravimo normų visuma, reiškia formulėmis, taigi šis apibrėžimas orientuotas į raišką. Trečiajame apibūdinime kaip svarbiausias dalykas minimos kalbinio elgesio normos.

Pasak Gabrielės Kasper (Gabriele Kasper), galima teigti, kad kalbos etiketas yra itin jautraus konteksto žmogiškojo bendravimo reiškinys, jis apibūdina situaciją bei dalyvių santykius. Mandagumas susijęs ne tik su sutarimo bendrauti esamąja būsena, bet ir konteksto kūrimu bei savo įtakos keitimu nepriklausomai nuo kitų (Kasper 2000, 385). Džiulijen Haus (Juliane House) ir Gabrielės Kasper straipsnyje „Mandagumo žymikliai anglų ir vokiečių kalbose“ apie mandagumą kalbama kaip apie socialinę vertybę, atsirandančią visose civilizuotomis tapusiose visuomenėse, nors socialinės normos, rodančios, kas yra ir kas nėra laikoma mandagiu elgesiu įvairiose kultūrose, gali skirtis (House, Kasper 1981, 1). Kitame straipsnyje D. Haus mandagumą vadina sociokultūriniu fenomenu, kuris apytikriai gali būti apibūdinamas kaip dėmesio kitiems rodymas arba dėmesio rodymo išpūdžio sudarymas (House 1998, 54).

Aloyzas Gudavičius etiketą apibrėžia taip: „Kalbos etiketas – tai tam tikroje visuomenėje priimtos kalbinio elgesio normos, taisyklės, nurodančios, kaip reikia kalbėti vienoje ar kitoje situacijoje, kad kalbėjimas atitiktų gero elgesio reikalavimus“ (Gudavičius 2009, 167). Dėl termino „geras elgesys“ galima ginčytis, nes „geras“ yra subjektyvi sąvoka, kas vienam gera, naudinga, kitam gali būti blogai. Todėl tinkamesnis terminas būtų „tinkamas elgesys“, apibūdinantis kiekvieną situaciją atitinkantį elgesį. G. Čepaitienė „Visuotinėje lietuvių

enciklopedijoje“ (VLE 2006, 170) teigia, kad kaip reiškiny s kalbos etiketas daugiau sietinas su vartosena negu su kalbos sistema, nors esama teorijų, skiriančių kalbų sistemas pagal mandagumo kriterijų. Pačiose kalbų sistemose yra tik vienas kitas su kalbos etiketu susijęs reiškiny s, pvz., specialios kreipimosi formos: vokatyvas, prašymo ar liepimo formų specifika. Kalbos etiketo formulės nėra kodifikuotos (kaip kalbos normos), o atsiradusios stichiškai ir perduodamos iš kartos į kartą kaip bendravimo tradicija, bet kartu su civilizacijos raida jos keičiasi. Taip pat autorė kalba apie kalbos etiketo formulės pasirinkimą, kurį lemia bendravimo situacija, vieta, pokalbio tikslai, kalbėjimo aktų seka, kalbėjimo stilius, dalyviai. Iš šių apibendrinimų galima daryti išvadą, kad kalbos etiketas yra susijęs su kalbos vartosena, formulės pasirinkimą lemia bendravimo aplinkybės.

Etiketas kaip reiškiny s išsiskyrė iš ritualo. Genties ritualas įpareigojo padoriai elgtis su bendruomenės nariais, reglamentavo elgseną su kaimynais, priešais. Tikėta, kad ritualinio ceremonialo laužymas gali genčiai grėsti pražūtimi (Vasilevskienė 1992, 3). Kaip rašoma internetiniame puslapyje *esgrace.com*, dabartinio etiketo ištakos siekia aštuonioliktą amžių Prancūzijoje, kai karalius Liudvikas XIV į savo rūmus nuolat kviesdavo svečius, rengdavo pokylius ir iškilmes. Jo sodininkas Versalyje susidūrė su sudėtinga problema: jis negalėjo aristokratų sustabdyti, kad šie netryptų išpuoselėtų karaliaus sodo plotų. Galiausiai sodininkas pabandė nutraukti tokius rūmų svečių veiksmus, iškabindamas ženklus, kurių pavadinimas prancūzų kalba buvo *etiketas* ir įspėjo „eikite atokiau nuo žolės, nevaikščiokite ant gėlių“. Kai šis veikimo būdas nepasiteisino, pats karalius turėjo išleisti oficialų potvarkį, kad niekam negalima vaikščioti už ženklais nurodytos ribos. Vėliau žodžiu *etiketas* pradėtas vadinti lapas su taisyklėmis, nurodančiomis, kur stovėti ir ką daryti teismo ceremonijos metu. Laikui bėgant žodis *etiketas* pakito, sukonkretėjo, pradėjo reikšti mažus ženklus, padedančius suprasti, kaip elgtis naujose ar skirtingose situacijose. Po dar daugiau laiko etiketas pradėjo reikšti visus dalykus, kuriuos žmonės daro, kad būtų lengviau sutarti su tais, kuriuos sutinka kasdieniame gyvenime.

Apie rituališkumą kalba ir Krescencijus Stoškus: etiketas esąs ritualinis žmonių bendravimo aspektas. Kai asmuo perduoda kitam žinias, jis įsitraukia į bendravimo procesą, o vartodamas mandagumo formules, parodo pagarbą savo partneriui (Stoškus 1981, 27). Kitur K. Stoškus etiketą apibūdina jau kaip žmonių bendravimo sąlygą, be kurios neįmanoma užmegzti turiningesnių dvasinių ryšių, efektyviai keistis patirtimi, normaliai susikalbėti (Ibid, 27).

Pasak Antanės Kučinskaitės, kalbos etiketo neįmanoma atskirti nuo bendrojo etiketo, nes kultūringas elgesys labai susijęs su mandagumo žodžių reikšme ir vartosena (Kučinskaitė 1990, 3). G. Čepaitienė rašo, kad kalbos etiketas dažnai apibūdinamas kaip kalbinė mandagumo

išraiška (Čepaitienė 2007, 20). K. Stoškaus nuomone, „mandagumas yra tas pats etiketas, tik nusakomas turinio aspektu, o etiketas – tai mandagumas, nusakomas formos atžvilgiu“ (Stoškus 1981, 9). Lingvistiniam mandagumui skirta Ingos Hilbig monografija „Lietuvių ir anglų lingvistinis mandagumas: prašymai“. I. Hilbig vietoje termino *kalbos etiketas* vartoja *lingvistinio mandagumo* sąvoką, nes ji, priešingai nei *etiketas*, nekelia tokių stiprių semantinių asociacijų su manieringa aukštųjų sluoksnių ar oficialia viešąja kalbėsena, yra neutralesnė ir tinkamesnė nusakyti, kaip žmoniškųjų santykių palaikymo funkcija realizuojama ne tik viešumoje, bet ir privačiuose pasikalbėjimuose (Hilbig 2010, 23). Gilinantis į sąvoką *lingvistinis mandagumas*, paaiškėja, kad ji neatitinka terminams keliamų reikalavimų. *Lingvistinis* arba *lingvistikos* (dar kitaip – *kalbotyros*) *etiketas (mandagumas)* – gana siauros sąvokos, kurių tyrimo objektas galėtų būti rašytiniai arba sakytiniai kalbotyros tekstai, susiję su kalbotyros mokslu. Tuo tarpu I. Hilbig domisi ne kalbos mokslo tekstais, kalbos dalykais apskritai, o tam tikros socialinės grupės vartojamomis etiketo raiškos priemonėmis. Jos monografijoje pateiktas tyrimas – studentų apklausa – turėjo tikslą surinkti studentų šnekamosios kalbos pavyzdžių situacijose, kur reikalingas prašymas. Todėl aptariamoms mokslininkės monografijoje tikslingiau būtų vartoti žodžių junginį *kalbos etiketas* – tai plati, daug apimanti sąvoka. I. Hilbig monografijoje daroma išvada, kad mandagumas yra populiarūs tyrinėjimų sritis: „mandagumo reiškinys domina įvairių humanitarinių bei socialinių sričių mokslininkus: socialinius antropologus, etnologus, įvairių kryptų komunikacijos, filosofijos, psichologijos specialistus ir kt., o labiausiai – kalbininkus“ (Hilbig 2010, 18).

Pasak Birutės Ryvitytės, „mandagus elgesys visuomenės suvokiamas kaip neatsiejama bendravimo dalis. Mandagaus elgesio normų, kaip ir mandagaus kalbėjimo, žmonės išmoksta dar vaikystėje <...> Lingvistinė pragmatika domisi, kokių principų laikosi ir kokias strategijas taiko kalbėtojas pasirinkdamas kalbinės raiškos priemones konkrečiame pokalbio kontekste“ (Ryvitytė 2011, 65).

Dėl dažno tipinių situacijų kartojimo kalbos etiketas įsikūnija stereotipuose, pastoviuose pasakymuose, bendravimo formulėse, kurių mes nekuriame iš naujo kiekvieną kartą, kai mums reikia jas pavartoti, o vartojame gatavas, susiformavusias mūsų kalbinėje sąmonėje. Tačiau ir čia mes iš naujo užsiimame kūryba / kuriame nauja. Taigi sveikinimo stereotipas – *Sveikinu su švente!*, iš čia – *Su švente!*, o iš čia – *Su Naujaisiais metais! Su gegužės pirmąja!*, o iš čia – *Su pavasario saulute! Su pirmosiomis gėlėmis! Su dešimtuku tave!* – ir daugybe vėl sukuriamų pagal pirminį pasisveikinimo modelį. Tas pats ir su palinkėjimais: *Linkiu sėkmės!*, o iš čia – *Sėkmės!*, o iš čia – *Pasisekimo tau!; Dešimtuko tau! Gero oro!* ir t. t. Bet apskritai kalbos etiketas – stabilų, stereotipinių kalbos vienetų sritis, nors kiekvienas konkretus pasirinkimas kiekviename

konkrečiame kalbos akte, kaip ir visi pasirinkimai, yra kūrybinis darbas (Формановская 2005, 70).

G. Čepaitienė išskiria distancinio ir kontaktinio mandagumo strategijas. Ji *distancinio mandagumo išorine išraiška* laiko oficialumą, pagarbumą, bendravimą pagal socialinį statusą, visuomeninę padėtį atitinkančias normas – tai bendravimas, kai adresantas pripažįsta adresato viršenybę, taip klostosi vertikalūs, simetriški santykiai. *Kontaktinio mandagumo išorine išraiška* laikomas neoficialumas, santykių šiltumas, kurie priklausomi nuo giminystės ar draugystės ryšių – tokiems ryšiams būdingi horizontalūs simetriški santykiai (Čepaitienė 2007, 25).

Darbo objektas – svetainės *www.supermama.lt* medžiaga, susijusi su etiketo raiška. Taigi ši medžiaga – interneto kalba, kurią kai kurie mokslininkai, pavyzdžiui, Asta Ryklienė, vadina elektroniniu diskursu (ED). A. Ryklienė sako, kad tyrinėtojai sutaria dėl to, jog ED turi ir sakinines, ir rašytines kalbos bruožų. Su rašytine kalba ED siejantys požymiai: tekstinė forma, ilgalaiškumas, tai, kad siuntėjo ir gavėjo vietos koordinatė skiriasi (laiko koordinatė gali sutapti arba ne, aptariamuose svetainės forumuose laiko koordinatė dažniau nesutampa), redagavimo galimybė ir fiksuotumas. Bet įprastai ED tekstai mažai arba iš viso neredaguojami, o dėl fiksuotumo galima pasakyti, kad skaitytojas, kuris sukaupe daug tekstų, išmesdamas nereikalingas ir įterpdamas reikalingas kitų tekstų dalis, gali sukurti visiškai naują kūrinį, apie kurį panaudotų tekstų kūrėjai nieko nesužinos. ED panašumas su sakytine kalba: dialogiškumas (pokalbis dažnai vyksta su grupe pašnekovų, pokalbio dalyvis yra ir siuntėjas, ir gavėjas), spontaniškas ir neapgalvotas bendravimas, dažnai vartojamos elipsės ir pertekliniai elementai, trumpinami žodžiai (Ryklienė 2000, 99–103). Be to, bendraujant internetu vartojami specialūs ženklai, reiškiantys adresanto emocijas (Ryklienė 2001, 103). Jie plačiau aptarti šio darbo *Jausmaženklių* skyriuje.

G. Čepaitienė pateikia tokias etiketo raiškos reikalaujančias situacijas: adresato įvardijimas, pasisveikinimas ir atsisveikinimas, prašymas (susidedantis iš liepimo (įsakymo), nuolankaus prašymo, kvietimo), padėka, atsiprašymas, sveikinimas ir linkėjimas, komplimentas (Čepaitienė 2007, 7–9). A. Kučinskaitė, kalbėdama apie etiketą, aptaria šias temas: sveikinimo žodžiai, atsisveikinimai, kalbinimas, giriamieji žodžiai (komplimentai), linkėjimai, dėkojimai, prašymai, atsiprašymai, susipažinimas, kreipiniai, laiško rašymas, kalbėjimas telefonu, paguodos ir užuojautos žodžiai (Kučinskaitė 1990) Šios autorės darbe labiau apžvelgiamas praktinis etiketo formų vartosenos aspektas, G. Čepaitienė pateikia daugiau teorijos negu A. Kučinskaitė. Galima būtų išskirti ir antikomplimentą, be to, pasiteiravimą ir pageidavimą. Pasak I. Vasilevskienės, linkėjimai, pasisveikinimas, pagarbos ženklai yra atsiradę iš magiškų užkalbėjimų, burtažodžių, užkeikimų (Vasilevskienė 1992, 3).

Kiekviena šių situacijų turi savo paskirtį, nusako tam tikrus adresanto ir adresato santykius. Pasak G. Čepaitienės, „adresato įvardijimas įeina į kalbos etiketo tyrinėjimų lauką, nes jis parodo, kad adresantas užmezga arba palaiko ryšį su adresatu ir atskleidžia jų tarpusavio santykius. <...> Kreipimosi žodžių parinkimas paprastai priklauso nuo adresanto: pats būdamas aktyvus veikėjas, jis įvertina situaciją ir pasirenka norimą pokalbio strategiją. Kalbos etiketo požiūriu ši strategija gali atspindėti horizontalius ar vertikalius pašnekovų santykius. Horizontalūs santykiai esti tada, kai adresantas adresatą vertina kaip lygiavertį įvairiais socialiniais parametrais, vertikalūs – kai adresantas jaučiasi esąs aukštesnio ar žemesnio socialinio statuso“ (Čepaitienė 2007, 70).

Pasisveikinimai ir atsisveikinimai tarsi įrėmina pokalbį ir įpareigoja šiose aktuose dalyvauti abu komunikacijos akto dalyvius: į adresanto pasisveikinimo / atsisveikinimo žodžius adresatas paprastai taip pat atsako pasisveikinimo / atsisveikinimo žodžiais. Nors tyrinėtojai teigia, kad šie šnekos aktai neinformatyvūs, jie svarbūs, nes jei nepasakomi, kai adresatas jų laukia, pažeidžiamos etiketo normos ir pabloginami adresanto ir adresato santykiai. Greičiausiai pasisveikinimas kaip kalbos etiketo aktas išsivystė ankstyvuojų žmonijos vystymosi laikotarpiu, kada vengiant konfliktų visiems sutiktiems žmonėms sakyti gera linkintys žodžiai, vėliau tapę sveikinimosi formulėmis. Tuo tarpu atsisveikinimas kaip etiketo formulė reikalingas tada, kai adresantas ir adresatas jaučia, kad pokalbis baigtas, arba kai vienas iš patalpoje esančių bendradarbių, šeimos narių išeina ilgesniam laikui (Čepaitienė 2007, 114–116).

G. Čepaitienė pagal Annos Wiezbickos (Wiezbicka 1986, 104) svarstymus išskiria du pagrindinius prašymo ir įsakymo skirtumus: „1) prašymas susijęs su tuo, kas gera adresantui, o įsakymui tai nebūdinga; 2) prašymo situacijoje adresatas turi pasirinkimo laisvę: jis gali paklusti arba nepaklusti adresantui, o įsakymas visada susijęs su paklusnumu adresantui“ (Čepaitienė 2007, 145) Įsakymas nuo liepimo skiriasi tuo, kad liepimas atlikti veiksmaū naudingesnis adresantui. Įsakymo ir liepimo bendras bruožas yra adresanto įsitikinimas, kad adresatas atliks veiksmaū, nes jis neturi pasirinkimo galimybės. Prašymo atmainos maldavimo semantinė struktūra atitinka prašymaū, tik turi papildomaū nuolankumo semaū (Čepaitienė 2007, 148). Prašymo ir kvietimo semantiką skiria konkretus veiksmas, kurį adresantas prašo atlikti adresatą (Čepaitienė 2007, 152–153). I. Hilbig prašymus supranta kaip direktyvus, kurių realizavimui būdingi požymiai:

- adresantas siekia naudos, (pirmiausia) sau;
- adresatui, atsižvelgiant į prašymo dydį, adresanto valios primetimo pagrįstumaū, užkraunama didesnė ar mažesnė našta;
- komunikantai vienas kito atžvilgiu gali būti bet kokio socialinio statuso;

- kaip ir liepdamas, adresantas gali ir neturėti pagrindo abejoti, kad jo pageidavimas bus patenkintas <...>, tačiau ne dėl to, kad adresatas privalo tai padaryti;
- nors veiksmo skatinimai gali būti griežtesni ar nuolankesni, prašomas adresatas visada turi galimybę rinktis – paklusti adresanto valiai ar ne (Hilbig 2010, 49).

G. Čepaitienė teigia, kad daugelis tyrinėtojų mano, jog iš kitų ekspresyvų išsiskiria padėka, ir skiriasi ji tuo, kad kuria ypatingą komunikacinio akto atmosferą. Reiškiant padėką adresantas užima arba žemesnę, arba jam lygią hierarchinę padėtį (nepriklausomai nuo socialinės ar visuomeninės šnekos akto dalyvių pozicijos). Dauguma padėkų reiškia už jau atliktą veiksmą, todėl adresantas nėra kaip nors priklausomas nuo adresato valios, norų (Čepaitienė 2007, 180–181).

Autorė, minėtoje monografijoje aptardama atsiprašymo semantiką, nurodo, kad atsiprašyme „slypi du pradai: viena vertus, adresantas prisipažįsta, kad yra dėl kažko kaltas; antra vertus, jis tikisi, kad adresatas tą kaltę jam atleis. <...> Iš kitų ekspresyvų atsiprašymas išsiskiria tuo, kad jo sėkmę lemia keletas komponentų: 1) ar atsiprašymas yra nuoširdus, t. y. ar pats adresantas iš tiesų jaučia kaltę dėl veiksmo x, ar tik ištaria atsiprašymo žodžius kaip tam tikrą formalumą; 2) ar adresatas priima adresanto žodžius kaip tikrą situacijos įvertinimo ir tikrų emocijų išraišką, ar tik kaip formalumą (Ibid, 202–204). Atsiprašymo priežastis ne visada pasakoma, dažnai ji aiški iš situacijos (pvz., užkliudžius žmogų) arba gali būti įvardijama adresato (pvz., kai teiraujamesi apie adresanto veiksmus). Kai priežastis įvardijama, išryškėja referentinė šnekos akto funkcija. Neretai atsiprašymo raiška rodo į adresatą nukreiptą veiksmą, tada pabrėžiama konatyvinė šnekos akto funkcija. Atsiprašymo situacijos priežastys gali būti kelios: 1) atsiprašymas dėl adresanto atliekamo veiksmo, kurio rezultatas pakenkė adresatui (*Atsiprašau, kad taip neapgalvotai pasielgiau*); 2) atsiprašymas dėl adresanto veiksmo, kurio iš jo adresatas tikėjosi ar kurį adresantas buvo įsipareigojęs atlikti, neatlikimo (*Atsiprašau, kad nepadariau x*); 3) atsiprašymas dėl to, kad adresantas mano, jog jis ateityje negalės atlikti veiksmo, kurio iš jo adresatas tikisi arba kurį adresantas buvo pasižadėjęs atlikti (*Atsiprašau, kad negalėsiu atlikti x*); 4) atsiprašoma dėl veiksmo, kuris pakenkė adresatui, trečiojo asmens atlikimo (*Atleiskite, kad D. pasielgė taip neapgalvotai*). Autorė apibūdina psichologų nuomonę: kad atsiprašymo aktas būtų tinkamai suvoktas, reikia atsiprašyti nedelsiant; asmeniškai (ne per trečiąjį asmenį); atsiprašyti žodžiu, akis į akį; ne paskubomis; atsiprašant būti nuoširdžiam ir konkrečiam. Atsiprašymo aktas priklauso ir nuo adresato – pastarasis jį gali atmesti. Atmetimas gali būti dėl kelių priežasčių. Viena jų būtų situacija, kai adresatas mano, kad jam padaryta didelė žala, jos vien žodžiais pašalinti ar sumažinti neįmanoma. Kita priežastis būtų susijusi su atsiprašymo nuoširdumu: adresatas neįsitikinęs, kad atsiprašymas nuoširdus, todėl jį atmeta.

Trečioji priežastis sietina su veiksmo pasikartojimu, kai adresantas už panašią veiklą atsiprašo nebe pirmą kartą, jo atsiprašymas atmetamas (Čepaitienė, Malakauskas 2013, 18–19).

Tariant sveikinimo žodžius pirmiausia linkima būti sveikam, nesirgti (daiktavardžio *sveikinimas* etimologija kildinama iš būdvardžio *sveikas*, turinčio pirminę reikšmę „nesergantis, neligotas“). Nors sveikinimas ir linkėjimas – skirtingos kalbos etiketo situacijos, jos aptartinos drauge, nes linkėjimas dažnai lydi sveikinimą tame pačiame pasakyme. Iš kitų kalbos etiketo formulių sveikinimai ir linkėjimai išsiskiria, kadangi būtina jų sudedamoji dalis yra informacija. Abiems čia aptariamoms kalbos etiketo situacijoms būdingos bendros adresanto savybės: 1) jo socialinis aktyvumas; 2) noras išreikšti savo jausmus; 3) vertinamasis požiūris į įvykį ar veiksmą (Čepaitienė 2007, 222–223).

Komplimentas – tokia kalbos etiketo situacija, kai adresantas sako adresatui pagiriamuosius žodžius. Komplimentas sakomas siekiant suteikti adresatui malonumo, bet gali būti, kad adresantas turi užslėptą tikslą, kurių adresatas nežino (norą įtikti). Kalbininkė sako, kad lietuvių kultūrai komplimento situacija ne itin būdinga, dažniau kalbama apie pagyrimo ar įvertinimo žodžius, o ne apie perdėtą gyrimą. Dažniausiai girinama, kai santykiai tarp adresato ir adresanto draugiški, jų nevaržo socialiniai pašnekovų vaidmenys, bet ir esant tokiems santykiams pagiriamieji žodžiai reti. Jei pašnekovų bendravimo nuostatas lemia ne tarpasmeniniai santykiai, o socialiniai vaidmenys (esama kontaktinės mandagumo strategijos), pagyrimai tinka arba adresato jubiliejaus, arba jo reikšmingų darbų vertinimo proga. G. Čepaitienės nuomone, pagyrimas nėra lygu komplimentui, nes pagiriamieji žodžiai sakomi tik tam, kad adresatui būtų malonu, t. y. kaip ir kitose etiketo situacijose, siekiant palaikyti gerus santykius. Komplimentas turi tokius bruožus: 1) komplimentas sakomas nespontaniškai, bet specialiai, turint tam tikrą tikslą; 2) adresantas pabrėžia savo santykį su vertinamuoju dalyku; 3) adresantas tikisi, kad adresatas įvertins jo giriamuosius žodžius ir atsižvelgs į jį ateityje (Čepaitienė 2007, 242–243, 247).

2. INTERNETO FORUMŲ IR JŲ ETIKETO APŽVALGA

Šiame darbe tarsi susitinka du skirtingais laikmečiais atsiradę reiškiniai – etiketas ir internetas, tiksliau, pastarajame esančių dalies svetainių sudėtinė dalis – forumai. Kalbant apie forumus arba kitaip – diskusijų forumus, dera pasakyti, kad bendravimas juose vyksta ne sinchroniškai kaip pokalbių svetainėse, bet panašiau kaip susirašinėjant elektroniniais laiškais naujienų grupėje, kur vieno dalyvių parašytą elektroninį laišką gauna visi grupei priklausantys nariai. Skirtumas tas, kad forumo tinklalapyje laiškai matomi ir yra kiekvienam prieinami. Diskusijų forume visi įrašai saugomi neribotą laiką, dėl tos priežasties forumų tekstai prieinami ir interneto paieškos sistemoms (pvz., *Google*). Priešingai nei pokalbių svetainėse, kuriose nėra nei rašybos, nei mandagumo taisyklių, diskusijų forumai reikalauja dalyvių registracijos, jiems nustatomos etiketo taisyklės ir rašybos reikalavimai. Forumus prižiūri administratoriai, turintys nemažai galių: įsiterpti į diskusiją, išpėdami nenukrypti nuo pokalbio temos, šalinti nederamo turinio žinutes, sakyti pastabas, taikyti bausmes, pvz., nebeleisti dalyvauti diskusijose (Tamaševičius 2007, 124). Susirašinėjimas forumuose yra populiarus bendravimo forma, kai iškilus problemai pageidaujama sužinoti, ką pokalbiuose dalyvaujantys mano, kaip tą problemą spręsti, kai norima pasidalinti naujienomis, pasidžiaugti išgytais naujais pirkiniais, artėjančiomis šventėmis, vaikų augimu, jų pasiekimais ir pan. Taip pat forumuose, paskelbus tam tikras temas, dalijamasi nuomonėmis, tarkim, kokie yra bendraujančiųjų pomėgiai, silpnybės (pvz., aptariamame forume kaip silpnybė dažnai įvardijamas apsipirkinėjimas). Kaip minėta, elektroninis diskursas turi ir sakytinės, ir rašytinės kalbos elementų, todėl juose aptinkama etiketo raiška, mandagumo formulės panašios tiek į sakytinį, tiek į rašytinį tekstą.

Dėl žiniatinklio įvairovės žmonės gali nevaržomai ir įvairiomis formomis įsitraukti į jiems rūpimos tematikos diskursus: naršyti, skaityti, rašyti, tiesiogiai ar „neakivaizdžiai“ diskutuoti, (lengvai) rasti sprendimą, kaip jiems elgtis vienu ar kitu atveju realiame gyvenime (Šidiškienė 2010, 175).

Elektroniniai forumai ir pokalbių kambariai (angl. *chat*) paprastai organizuojami kaip diskusija, kur atsakymai į pradinį pranešimą išdėstomi vienas paskui kitą. Dažniausiai žmonės iš pradžių skaito kitų lankytojų komentarus ir paskui pareiškia savo nuomonę ar išreiškia pritarimą vienai iš jau pareikštų nuomonių. Forumai leidžia piliečiams pasidalinti politinėmis nuomonėmis tarpusavyje ir su valdžios atstovais. Forume gali būti svarstoma, bendradarbiaujama, rengiami politiniai pasiūlymai. Forumai gali būti moderuojami, siekiant filtruoti įžeidžiantį ar forumo vidines taisykles neatitinkantį turinį, bet tai reikalauja nemažai laiko ir žmogiškųjų išteklių. Lietuvoje galima paminėti Varėnos rajono savivaldybės tinklapį (<http://www.varena.lt>), kuriame yra vieta diskusijoms tiek pačios savivaldybės užduotomis temomis, tiek atskirai gyventojų

pasiūlytomis temomis. Taip pat Lietuvoje yra populiarus straipsnių komentavimas, kuris neretai virsta gyva diskusija viena ar kita tema. Bet reikėtų pripažinti, kad Lietuvoje jaučiama nuomonės reiškimo kultūros stoka, nes neretai komentarai būna agresyvūs ir įžeidžiantys (Rudanova 2007, 5).

Diskusijų forumai dar žinomi kaip pranešimų lentos, skelbimų lentos, naujienų grupės (angl. *message board*, *discussion forum*). Bendravimas diskusijų forume – tai komunikacija viešojoje internetinėje aplinkoje: vedėjas pasiūlo pokalbio temą auditorijai ir kviečia reaguoti. Tereikia užsiregistruoti, pasirinkti slapyvardį ir bendrauti, t. y. komentuoti, išsakyti nuomonę, keistis mintimis ir patirtimi. Svetainės lankytojai taip pat gali inicijuoti kontaktą (Jocaitė 2009, 285).

Amerikiečių mokslininkė Virginija Šy (Virginia Shea) vadinama „gerų tinklo manierų guru“ 1994 m. išleido knygą *Netiquette* (terminas *netiquette* sudarytas iš anglų kalbos žodžio *net* „tinklas“ ir prancūzų kalbos *etiquette* „etiketas“, taigi lietuviškai – *tinklo etiketas*), kuri susideda iš penkių dalių: įvado į tinklo etiketą, tinklo etiketo pagrindų, tinklo etiketo versle, socialinio tinklo etiketo, teisėtumo ir filosofinių tinklo etiketo klausimų. Svarbiausia knygos dalimi galima laikyti dešimt bendriausių kompiuterių tinklo etiketo taisyklių. Dalis leidinio medžiagos pateikiama internete adresu <<http://www.albion.com/netiquette/>>. Į lietuvių kalbą išverstas 10 interneto etiketo taisyklių pateikia V. Dagienė ir A. Žandaris:

1. Gerbk žmogų.
2. Naudodamasis internetu laikykitės tų pačių etikos taisyklių kaip ir įprastame gyvenime.
3. Žinok, kurioje interneto vietoje esi.
4. Taupykit kitų žmonių laiką.
5. Sukurk gerą savo įvaizdį internete.
6. Dalykis savo žiniomis.
7. Valdyk savo jausmus.
8. Gerbk kitų žmonių privatumą.
9. Nepiktnaudžiauk savo padėtimi.
10. Atlaidžiai žiūrėk į kitų žmonių klaidas (Dagienė, Žandaris 2003, 212).

1995 m. spalio mėnesį interneto tvarkytojų organizacija „Internet Engineering Task Force“ (lietuviškai skambėtų – Tarptautinės interneto inžinerijos organizacija) paskelbė tam tikrų rekomendacijų interneto vartotojams rinkinį, pavadintą, RFC 1855 (Request for Comments: 1855), jį galima rasti adresu <<http://www.ietf.org/rfc/rfc1855.txt>>. Už šių taisyklių nežinojimą ar nesilaikymą nėra baudžiama, bet interneto vartotoją, kuris nesilaiko tam tikrų tinklo etiketo

taisyklių, galima blokuoti, šalinti iš tam tikro puslapio, už šmeižtą gresia baudžiamoji atsakomybė (žr. Kondraščenko, Pačekajus).

Anksčiau minėtoje V. Dagienės ir A. Žandario knygoje pateikiama į lietuvių kalbą išverstų ištraukų iš RFC 1855: etiketas bendraujant dviese ir etiketas bendraujant keliems iš karto. Kadangi šio darbo tema susijusi su forumais, toliau bus aptariama dalis apie etiketą bendraujant keliems iš karto (elektroninio pašto konferencijos, naujienų grupės, žiniatinklio forumai): bendraujant su keliais žmonėmis reikia būti atidesniam nei bendraujant su vienu, nes konferencijose susirenka skirtingi žmonės su skirtingais charakteriais, pasaulėžiūra. Pateikiamos tokios taisyklės: 1) reikia apgalvoti, ką rašote, nes pateikiamas mintis gali perskaityti ir pažįstami, o diskusijų medžiaga dažnai yra saugoma, todėl gali būti ilgam prieinama; 2) žinutės ir straipsniai turi būti glausti ir taiklūs, prieš rašant reikėtų perskaityti, ką kalba kiti; 3) nekaltinti sistemos administratoriaus dėl netinkamo kitų diskusijos dalyvių elgesio; 4) suprasti, kad kiekvienas kalba už save, o ne už įstaigą, kuriai priklauso; 5) prieš klausiant viešai pirmiausia paieškoti atsakymo instrukcijose ar programos pagalbos žinyne, tik neradus atsakymo teirautis, kur galima apie tai rasti informacijos; 6) nepamiršti prie laiško pridėti vizitinę kortelę, tada visi matys, kas siuntė laišką ir kaip su jumis susisiekti; 7) atsakant į klausimą ar komentuojant kieno nors mintį, būtina pacituoti pirminį tekstą, kad būtų aišku, apie ką kalbama, bet neįterpinėti viso originalo, jo turi būti mažiau nei atsakymo ar komentaro; 8) nesutinkant su vieno žmogaus nuomone, nusiųsti jam laišką asmeniškai, jei diskutuojama tema, kuri gali būti įdomi visai konferencijai, užtektų vėliau visiems persiųsti apibendrintą asmeninių diskusijų santrauką; 9) nei rašyti, nei atsakinėti į įžeidžiančius ar pikto tono laiškus, galima pasinaudoti specialia programine įranga, kuri atrinktų ir panaikintų nepriimtinius; 10) kai kurios diskusijos yra prižiūrimos (moderuojamos), todėl nusiųsta žinutė gali pasirodyti ne iš karto arba būti iš viso atmesta, tokiu atveju nedera pykti ir prieštarauti, reikia paklusti administratoriaus valiai (Dagienė, Žandaris 2003, 211–212).

Virtualaus bendravimo etiketo reikalavimai pateikiami ir lietuviškoje internetinėje svetainėje (žr. *gestai*):

- Nesikeikite.
- Jei kritikuojate, kritikuokite konstruktyviai.
- Jei naudojate trumpinius, tai jie turi būti suprantami Jūsų pašnekovui.
- Mandagumas svarbus ir čia: pasisveikiname ir atsisveikiname.
- Venkite rašyti didžiosiomis raidėmis – tai prilyginama rėkimui.
- Tikrinkite rašybos ir tarimo klaidas. Europos biurų darbuotojų apklausa atskleidė, kad žmonės jaučia neigiamas emocijas žmonėms, kurie rašo su rašybos klaidomis.
- Niekad nerašykite to, ko nenorėtumėte, kad būtų išviešinta.

- Nerašykite savo asmeninių kontaktų, ten kur gali perskaityti bet kas.

Taip pat kuriami informatikų profesionalų elgesio etikos kodeksai, kuriuos priima ir skelbia savo interneto svetainėse įvairios informatikų asociacijos, pvz., Informacinių technologijų profesionalų asociacija (*Association of Informatikon Technology Professionals – AITP, JAV*). Juose pateikiamos profesionalaus ir etiško elgesio taisyklės, kurių privalo laikytis asociacijai priklausančių įmonių ir organizacijų darbuotojai. Tai keletas šio etiketo normų ir taisyklių:

1. Dirbdami kompiuteriu, bendraudami internete, rašydami elektroninius laiškus, laikykitės tų pačių etikos taisyklių kaip įprastiniame gyvenime, tik dar atsakingiau.
2. Rašydami elektroninius laiškus, dalyvaudami diskusijose ar pokalbiuose internete, mintis reikškite taisyklinga kalba, vartokite didžiąsias ir mažąsias raides, specialiąsias lietuviškas raides, taisyklingą skyrybą.
3. Nenaudokite kompiuterio ir interneto siekdami pakenkti kitiems žmonėms.
4. Nesinaudokite informacija, kuri nėra skirta laisvam vartojimui.
5. Nenaudokite kompiuterio neteisėtiems veiksams atlikti.
6. Nenaudokite kompiuterio klaidingai informacijai skleisti.
7. Nenaudokite nelegaliai įsigytos programinės įrangos.
8. Nesisavinkite svetimos intelektualinės nuosavybės.
9. Galvokite apie savo sukurtų programų ir kitų kompiuteriu atliekamų darbų galimus socialinius padarinius.
10. Naudokite kompiuterį gerbdami kitas valstybes, tautas ir rases, taip pat įvairių socialinių sluoksnių, profesijų, įsitikinimų, amžiaus ir lyties žmones (Šakys 2005, 268).

Apie forumo etiketą plačiau rašoma elektroninėje svetainėje elektroninėje anglų kalba (žr. *what-is*). Forumo etiketas gali būti lankstus, atsižvelgiant į forumo temą, bet išlieka tam tikri standartai, dauguma žmonių tikisi, kad kiti laikysis šių standartų. Reikia nubrėžti tam tikras ribas dėl visų susirašinėjančiųjų forume saugumo. Viena griežčiausiai besilaikomų forumo etiketo taisyklių yra asmeninės informacijos apie kitą forumo lankytoją neskelbimas. Žemėlapis, nurodantis lankytojo gyvenamąją vietą, tikro vardo ar adreso paskelbimas daugumoje forumų baudžiamas užblokuojamu prisijungimu prie diskusijų portalo. Taigi asmeninių duomenų paskelbimas forume laikoma didžiausiu etiketo nesilaikymu ir dauguma moderatorių jį vertina labai rimtai. Šioje svetainėje aptariama ir adresatų vertinimo galimybė. Galima nesutikti su kieno nors nuomone, bet kito žmogaus vadinimas idiotu ar kitu niekinamu vardu yra forumo etiketo pažeidimas. Kalbama ir apie nuolatinę tos pačios žinutės siuntinėjimą, kuris vadinamas „scrolling“ ir taip pat laikomas nusižengimu. Toks veiksmas įvardijamas kaip erzinantis, niekam nereikalingas ir rodo siuntėją esant nesubrendusį bei vaikišką, todėl adresantai už tai yra baudžiami. Asmenys, agresyviai pažeidžiantys forumo etiketą ir patiriantys malonumą

trikdydami ramybę bet kuriame forume, vadinami *troliais*. *Troliai* užsiima „scrollin’imu“, plūstasi, apkalba kitus, skelbia informaciją, kuri sąmoningai provokuoja ir dažnai pažeidžia bendravimo forume taisykles. Dauguma moderatorių kuo greičiau užblokuoja jų prieigą prie forumo, bet kartais dar prieš tai *troliai* padaro daug žalos. Kitu forumo etiketo pažeidimu laikoma rašymas didžiosiomis raidėmis. Tai atrodo kaip šaukimas, noras atkreipti dėmesį ir todėl laikomas šiurkščiu elgesiu. Rašymas didžiosiomis raidėmis pateisinamas tik tada, kai norima sustiprinti įspūdį (pvz., aš NEnoriu eiti!), bet tik ne visa žinutė. Šiurkštumas (angl. *flaming*) arba tyčiniai įžeidimai, kitų forumo dalyvių apšaukimas irgi pažeidžia forumo etiketą. Pabrėžiama, kad tai būdinga žmonėms, kurie, diskutuodami forume, pritrūksta argumentų. Savo atsakymais jie siekia asmeniškai įžeisti kitą forumo dalyvį nesutikdami su juo, paprastai ilga, pagiežinga žinute. Likusi etiketo forumo dalis susideda iš Auksinės Taisyklės (angl. *the Golden Rule*): Elkis su kitais taip, kaip norėtum, kad jie elgtųsi su tavimi. Geriausia elgtis kaip protingam suaugusiajam, net ir susidūrus su šiurkštumu. Jei kitas forumo dalyvis ima varginti, elgiasi nepadoriai ar užgaunančiai, neverta atsakyti tuo pačiu. Siūloma įterpti įžeidžiamą žinutę į elektroninio pašto laišką ir kuo greičiau nusiųsti moderatoriui arba forumo administratoriui..

Apie gana naują reiškinį – *trolis* plačiau rašoma Indianos universiteto tinklalapyje (žr. *kb.iu*). Konferencijų, prie kurių prisijungiama naudojantis pašto programa (plačiau *Dagienė, Žandaris* 2003, 109), internetinių forumų ir useneto¹ (*vlkk.lt* teikiamas alternatyvus lietuviškas terminas *vartotojo tinklas*) naujienų grupėse *trolis* yra ne piktas baisūnas, kuris gyvena po tiltu ir užkabinėja praeivius, tai greičiau erzinančios žinutės, gausybė nerimtų, tuščių komentarų. Taip pat šis terminas gali reikšti asmenį, siunčiantį minėtas žinutes (*trolį*) arba jų siuntimo veiksmą (*trolin’imą*). *Trolių* žinučių turinys paprastai patenka į vieną iš kelių kategorijų. Tai būna akivaizdžiai bukas visiems žinomų dalykų neigimas, tyčinis agresyvus naujienų grupės ar elektroninio pašto grupės² skaitytojų įžeidinėjimas arba didelės apimties nuorodos į lėkštas

¹ Usenet tinklas – visuotinis naujienų grupių* tinklas, duomenų mainams naudojant naujienų persiuntimo tinklu NNTP protokolą**. (Dagienė, Grigas, Jevsikova 2008).

*Naujienų grupė – tam tikros tematikos diskusijų vieta internete. Ją sudaro sugrupuoti pagal gijas naujienų grupės laišakai, paskirstyti naujienų tinklo (pvz., Usenet) serveriuose. Kiekviena naujienų grupė paprastai turi hierarchinį pavadinimą, atspindintį diskusijų temą. Kiekvienas, užsiprenumeravęs naujienų grupę, gali skaityti jos laiškus, atsakyti į esamus laiškus arba rašyti naujus. Laišką, išsiųstą į naujienų grupę, gali perskaityti kiekvienas grupės prenumeratorių. Darbu su naujienų grupėmis reikia turėti naujienų skaitytuvę (prie daugelio naujienų grupių galima prisijungti su naršykle) (Ibid.).

**NNTP protokolas – naujienų persiuntimo tinklu protokolas, naudojamas naujienų grupių laiškam siųsti, gauti, skirstyti, tvarkyti, užklausoms formuoti. Leidžia naujienų grupių laiškus laikyti duomenų bazėje, o abonentai – prisijungti prie jos ir atsisiųsdinti į savo kompiuterį tik pasirinktus laiškus (Ibid.).

² Elektroninio pašto grupė – įvardytas elektroninio pašto adresų ir asmenvardžių sąrašas, naudojamas neakivaizdinių diskusijų laiškam platinti elektroniniu paštu. Sąrašo pavadinimas paprastai atspindi diskusijų temą. Kai laiško siuntėjas lauke *Kam*: nurodo elektroninio pašto grupės adresą, laiškas siunčiamas tai grupei paslaugas teikiančiam serveriui. Serveris laišką persiunčia į sąrašą įtrauktiems dalyviams. Jei pašto grupė yra prižiūrima, tai laiškas patenka grupės prižiūrėtojui, kuris nusprendžia, ką su tuo laišku daryti: išsiųsti grupės dalyviams, atmesti, panaudoti kaip medžiagą apibendrinančiam laiškui ir pan. Elektroninio pašto grupė yra adresatų sąrašas, tik jis yra serveryje ir juo gali pasinaudoti visi į grupę (sąrašą) įtraukti adresatai (Ibid.).

nukreiptas³ žinutes. Dažnai tokių siuntimų rezultatas yra pikty atsiliepimų gausa. Kai kada nukreiptos, kaip atsakymai *troliai* siunčiamos žinutės užima didelę dalį naujienų grupės arba elektroninio pašto grupės netgi keletui savaitių. Šios žinutės platinamos po visą pasaulį į tūkstančius kompiuterių, eikvodamos tinklo išteklius ir žmonių skiriamas lėšas. *Trolio* gijos⁴ piktina ir žmones, kurie nori įsitraukti į diskusijas esminiais klausimais. *Troliai* siuntinėja aptartas žinutes, kad gautų dėmesio, pertrauktų diskusijas ir sukeltų sunkumų kitų bendravime. Tinkamiausias atsakymas į trolin'imą yra jokie atsakymo – atsiribojimas. Jei *troliai* siunčiama nukreipta žinutė, prisidedama prie jo keliamo sąmyšio ir *troliai* suteikiamas malonumas (žr. *kb.iu*).

³ Nukreipti – elektroninio laiško antraštės lauko pavadinimas, kuriame nurodomas adresas naujienų grupės, į kurią turi būti peradresuojamas laiškas. Visi atsakymai į peradresuotą laišką eis nebe į originalią, bet į šiame lauke nurodytą grupę (Ibid.).

⁴ Gija – elektroninio pašto arba naujienų grupių laiškų ir atsakymų į juos grandinė. Daugelis pašto, naujienų grupių programų ir laiškų archyvų gali pateikti laiškus, sugrupuotus pagal giją (grupavimui naudojamas įrašas laiško temos lauke). Tada lengviau sekti diskusijų eigą (Ibid.).

3. ETIKETO SITUACIJŲ RAIŠKA

Sukaupta forumo medžiaga rodo, kad jo lankytojai palyginti dažnai vartoja įvairias kalbos etiketo raiškos priemones (rasti 408 pavyzdžiai, kuriuose atsispindi įvairių kalbos etiketo situacijų raiška). Situacijų semantika leidžia skirti 7 situacijas: palinkėjimai, pasisveikinimai, padėkos, komplimentai, sveikinimai, atsiprašymai, prašymai. Neretai adresanto ir adresato santykius parodo forume vartojami specialūs ženklai – jausmaženkliai. Jie aptariamami atskirame skyrelyje.

3.1 PALINKĖJIMAI

Palinkėjimą galima laikyti pirmine etiketo situacija, iš kurios išriedėjusios kitos, pvz., sveikindamiesi žodžiais *Labas rytas*, *Labą dieną*, *Labas vakaras*, linkime, kad nusakytas paros laikas būtų geras, o tardami *Sveiki!* linkime sveikatos.

Iš kitų kalbos etiketo situacijų sveikinimai ir linkėjimai išsiskiria tuo, kad būtinas jų komponentas – informacija. Linkėjimų informacija nukreipta į ateitį, adresantas pasako, kurie dalykai, jo nuomone, turėtų laukti adresato ateityje (Čepaitienė 2007, 222). *LKŽe* žodis *palinkėjimas* turi nuorodą į *1 palinkėti* – „pareikšti norą, kad kam kas atsitiktų“. Pasak E. Jakaitienės, pasakymai su linkėjimais etiketo situacijose tinka tada, kai adresatui linkima kažko gražaus, gero (nes tik tada jais atskleidžiami draugiški, vieno kitam palankūs santykiai, o palinkėjimai ko nors blogo, prakeikimai jau nėra etiketo dalis). (Jakaitienė 2010, 160). G. Čepaitienė taip pat kalba apie santykius tarp adresanto ir adresato, kai adresantas gali būti nusiteikęs ne tik nedraugiškai, bet net priešišškai adresato atžvilgiu. Esant tokiems santykiams linkima kokių nors blogų dalykų, keikiamasi ar netgi prakeikiama. Ir gero, ir blogo palinkėjimus jungia jų semantinė struktūra: adresantas žodžiu perduoda adresatui, kad nori, jog pastarajam kažkas atsitiktų ateityje. Tik šis „kažkas“ skiria palinkėjimą nuo prakeikimo. Palinkėjimas paprastai susijęs su draugiškais adresanto ir adresato santykiais, rodo pozityvų nusiteikimą, linkėjimą gero. Prakeikimo žodžiai vartojami tada, kai adresantas demonstruoja priešiškus jausmus, rodo negatyvų nusiteikimą, linkėjimą blogo (Čepaitienė 2007, 231).

Pats situacijos įvardijimas – palinkėjimas – rodo, kad jis sietinas su veiksmažodžiu *linkėti* ir jo semantika. Veiksmažodžio *linkėti* semantinę struktūrą G. Čepaitienė aprašo taip:

N. nori, kad K. atsitiktų x;

N. sako tai atitinkantį pasakymą;

N. tiki, kad pasakymas padės tam, kad atsitiktų x;

N. sako tai, kad K. žinotų, ką N. jaučia jam (Čepaitienė 2007, 230–231).

3.1.1 PALINKĖJIMŲ RAIŠKA

Peržvelgus *supermama.lt* forumo temos *Meilė per atstumą. Tęsim ir neliūdim :)* žinutes, rasti 68 palinkėjimai. Pagal raišką skirtinos 3 palinkėjimų grupės. Pirmoji susideda iš veiksmažodžio *linkėti* esamojo laiko, vienaskaitos pirmo asmens. Antroji – veiksmažodžio *palinkėti* bendratis su esamojo laiko, vienaskaitos pirmo asmens veiksmažodžiu *norėti*. Trečiojoje palinkėjimų grupėje – liepiamosios nuosakos formos (žr. 1.1 lentelę).

Palinkėjimų raiška su veiksmažodžiu *linkiu*

Rasti palinkėjimai su forma *linkiu* yra penkeriopi:

Veiksmažodžio *linkiu* konstrukcija su objektu, kuris yra kilmininko linksnio vardažodis. Rasti 4 pavyzdžiai, pvz., *Linkiu daugiau tokiu gražiu susitikimu apsigludinsim (jūs taip pat) su laiku. Bent jau linkiu to*⁵; *Linkiu sėkmės Jums*.

Veiksmažodžio *linkiu* konstrukcija su šalutiniu sakiniu, prasidedančiu jungiamuoju žodžiu *kad* ir veiksmažodžio tariamąja nuosaka. Rasta 10 pavyzdžių, pvz., *Ir linkiu, kad ir toliau savo gyvenimą taip kurtumėte drauge; Linkiu, kad sie metai butu kupini gražiu akimirku, neužmirštamų prisiminimų ir gal net malonių pokyčių; Linkiu, kad būtų jaukus ir malonus savaitgalis*. Čia palinkėjimas reiškiamas netiesiogiai, o tik kaip adresanto noras kažką atlikti ateityje.

Veiksmažodžio *linkiu* konstrukcija su bendratimi (3 pavyzdžiai, pvz., *O jums su MB kuo greičiau susimatyti linkiu; Abiga, linkiu greičiau susitikti su TB; sachar, linkiu kuo greičiau persikraustyti pas MB*.

Žodis *linkiu* yra praleistas, bet nujaučiamas iš konteksto. Tokios yra vardažodinės konstrukcijos su kilmininko linksniu (28 pavyzdžiai): *festina lente*⁶, *gero jums savaitgalio; Tai jau visai ant nosies tuoktuves, gero jums medaus menesio; gero vakaro visoms*. Šiaip pasisekimo linkima tada, kai darbo rezultatas priklauso ne tiek nuo dirbančio žmogaus kruopštumo, pastangų, kiek nuo apskritai sėkmės (Kučinskaitė 1990, 28).

Rasta palinkėjimų, išreikštų šalutiniais papildinio sakiniais. Šio tipo palinkėjimuose taip pat galima išvelgti praleistą veiksmažodį *linkiu* (jis sudarytų pagrindinį sakinį). Tokių palinkėjimų raiškai būdinga jungtuko *kad* ir tariamosios nuosakos veiksmažodžio konstrukcija (7 pavyzdžiai): *Kad smulkūs nesutarimai būtų tik pipiriukai santykiuose, tačiau neapkartintų*

⁵ Apsigludinti su laiku.

⁶ Šiame kontekste *Festina lente* (lotyniškas posakis *skubėk lėtai*) yra forumo dalyvės slapyvardis.

jūsų šeimos laimės; Kad visad būtumėt mylinčios ir mylimos; Kad siais metais butu daugiau ir ilgesniu pasimatymu, kad atstumas mazetu ir galiausiai visai išnyktu.

Kita palinkėjimų raiška

Antroji palinkėjimų pagal raišką grupė – konstrukcijos pagal modelį *noriu palinkėti*, jų rastas vos vienas pavyzdys: *Temos pabaigai noriu visoms palinkėti, kad visi jusu mazi ir dideli planai pavyktu.*

Trečiąją grupę sudaro palinkėjimai, išreikšti liepiamąja nuosaka. „Liepiamoji nuosaka reiškia liepimą, įsakymą, reikalavimą, pasiūlymą, raginimą, kvietimą veikti, geidimą, prašymą, kad kas vyktų. Visi jie nukreipti į klausytoją, kalbančiojo valios vykdytoją“ (Valeckienė 1998, 78). Aptariami palinkėjimai skiriasi tuo, kad veiksmas, kuris nusakomas palinkėjimu, ne visada priklauso nuo adresanto valios: ne ji lemia, ar adresatui bus šalta, ar šilta, ar jis bus sveikas, ar sirgs ir pan. Rasti 8 pavyzdžiai, kai adresantas vartoja daugiskaitos antro asmens. formas: *Sveikit ir nesalkit; Nesirkit ir neliudykit; Mylekit ir bukit mylimos!* 6 pavyzdžiuose vartojamos vienaskaitos antrojo asmens formos, pvz.: *Būk savo šeimoje tokia laiminga, kokia esi ir šių dienų; Smagiai praleisk laika; Festine lente, neliudek be vyro.* Rastas 1 pavyzdys, kur palinkėjimui reikšti pavartota trečiojo asmens forma: *Tegul viskas visuomet klostos tau palankiai.*

Taigi dažniausia palinkėjimų raiška – veiksmazodžio *linkėti* esamojo laiko vienaskaitos pirmo asmens pavyzdžiai (52). Pagal dažnumą antroje vietoje – liepiamosios nuosakos formos (15). Rečiausias palinkėjimas yra veiksmazodžio *palinkėti* bendraties su veiksmazodžio *norėti* esamojo laiko vienaskaitos pirmo asmens pavyzdys (1).

3.1.2 PALINKĖJIMŲ SEMANTIKA

Tiriant palinkėjimus svarbi ne tik jų gramatinė raiška, bet ir semantika, t.y. ko adresantas linki adresatui. Kaip teigia E. Jakaitienė, svarbiausias leksinės semantikos tikslas yra paaiškinti, kas tokia žodžio reikšmė, kaip ją galima suprasti, paaiškinti ir apibrėžti (Jakaitienė 2010, 47). Šiame darbe analizuojami palinkėjimai pagal jų semantines ypatybes, žodžių turinį. Galimas pats bendriausias palinkėjimų skirstymas į dvi dideles grupes. Pirmoji – bendrieji abstraktai, antroji – konkretni palinkėjimai. Abstraktai neapibrėžia konkrečių daiktų, paprastai nekaitomi skaičiais, paprastai tai yra veiksmazodiniai, daiktavardiniai ar būdvardiniai dariniai (LKE 1999, 14; KTŽ 1990, 11).

Abstraktieji palinkėjimai iš viso sudaro 10 semantinių grupių:

Sėkmės palinkėjimai (6): *Linkiu sėkmės Jums; sachar, sekmes tau pas tevelius; Sekmes tau sesioj ir kad niekas neblaskytu, kai isijungi ta Lenino programa "mokytis, mokytis ir dar karta mokytis".*

Palinkėjimai **sveikatos** (5): *Green tea*, jei dar nepasveikai, tai sveikatos tau; Sveikatėlės; Sveikit ir nesalkit.*

Kiek rečiau vartojami **meilės** palinkėjimai (4): *laimės, meiles, kantrybes ir sekmes!; Kad visad būtumėt mylinčios ir mylimos; Mylekit ir bukit mylimos!*

Linkėjimai **neliūdėti** (4): *Taigi visoms linkiu, kad ne tik rankos uzimtos butu, bet ir galvoje neliktu vietos ir laiko liudesiui.; Festine lente, neliudek be vyro; Tau, abiga, sekmingo laukimo labai neliudek viena.*

Kantrybės palinkėjimai (4): *KANTRYBĖS merginos, kai abu to nori, viskas įmanoma; Burbuliukas, kantrybes - svarbu, kad abu laukiat to susitikimo, zinot data ir ji ateis; Sachar, kantrybes ir pasiryzimo tau!*

Laimės palinkėjimas (3) (*Laimės, meiles, kantrybes ir sekmes!; Būk savo šeimoje tokia laiminga, kokia esi ir šią dieną; Bukit laimingos, mielosios).*

Pasiryžimo palinkėjimas (1) – (*Sachar, kantrybes ir pasiryzimo tau!*).

Esama palinkėjimų, kurie, nors išreikšti ne daiktavardžių abstraktais, savo semantika yra jiems artimi. Tokių palinkėjimų pagrindas paprastai yra pamatinis abstraktų žodis – veiksmazodis. Todėl šiuos palinkėjimus galima transformuoti į abstrakčiuosius, pvz.: palinkėjimas nesušalti (*Sveikit ir nesalkit – sveikatos ir nesušalimo*); palinkėjimas turėti darbo (*Taigi visoms linkiu, kad ne tik rankos uzimtos butu, bet ir galvoje neliktu vietos ir laiko liudesiui – linkiu rankų užimtumo*); palinkėjimas nepasiduoti (*abiga, isivaizduoju kaip nervuoja, kai tokie itempti santykiai su TB mama, laikykis – linkiu laikymosi, nepasidavimo*). Adresantai dažniau renkasi veiksmazodines konstrukcijas, kad jų palinkėjimas skambėtų švelniau, maloniau.

Pasitaiko išplėstų palinkėjimų, apimančių ne vieną semantinę grupę (*Linkiu, kad sie metai butu kupini graziu akimirku, neuzmirstamu prisiminimu ir gal net maloniu pokyciu*).

Iš viso rasti 33 abstraktų pavyzdžiai. Iš jų daugiausia tokių, kuriais linkima sėkmės (6) ir sveikatos (5).

Konkretesnius palinkėjimus galima suskirstyti į tris smulkesnes grupes, kurios savo ruožtu taip pat skykla.

Su **veikla** susiję palinkėjimai:

MOKSLAS, MOKYKLA (3): *Novatore, tai jei istotum i Vln, butum arčiau savo mylimo? To⁷ ir linkiu, juolab, kad cia aukstuju mokyklu platus pasirinkimas ir sansu daug atsidurt; mergelike03, linksmo ir nepamirštamo šimtadienio.*

⁷ Įstoti į Vilnių ir būti arčiau mylimo.

PLANAI (1) – *Temos pabaigai noriu visoms palinkėti, kad visi jusu mazi ir dideli plantai pavyktu.*

Su **laisvalaikiu** susiję palinkėjimai:

SAVAITGALIS (7): *festina lente, gero jums savaitgalio; Linkiu, kad būtų jaukus ir malonus savaitgalis; Ir visoms gražaus savaitgalio, apsirenkit šiltai! Savaitgalis apibūdinamas kaip dvi paskutinės savaitės dienos (ppr. skirtos poilsiui) (DLKŽ 1993, 679). Kartais palinkėjimuose prie savaitgalio priskiriamas ir penktadienis: *Tai tiek šiam kartui, gražaus likusio penktadienio ir ateinančio savaitgalio.**

SUSITIKIMAI (5): *Linkiu daugiau tokiu graziu susitikimu; O jums su MB kuo greičiau susimatyti linkiu; Abiga, linkiu greičiau susitikti su TB.*

LAIKO KOKYBĖ (3): *O jums visoms, susitinkancioms su saviskaiis, gero laiko kartu; Sachar, jus berods irgi susitinkat panasiu metu, gero laiko; Smagiai praleisk laika. Pirmų dviejų pavyzdžių atveju šalia žodžių junginio *geras laikas* nevertojamas veiksmožodis *turėti*, kurie kartu sudarytų pasakymą *turėti gerą laiką*. Šis pasakymas „bene labiausiai platinamas jaunimo radijo ir televizijos vedėjų, kai dėkojama atsisveikinant, yra pažodžiui išverstas iš anglų k. *to have a good time* ir visiškai nereikalingas“ (vllk.lt¹). Vis dėlto jau pats žodžių junginys *geras laikas* yra svetimas lietuvių kalbai.*

VAKARAS (1) – *gero vakaro visoms.*

Su **mylimųjų santykiais** susiję palinkėjimai:

ATSTUMAS TARP MYLIMŪJŲ (5): *Ir linkiu, kad ir toliau savo gyvenimą taip kurtumėte drauge; sachar, na, tai linkiu kad kuo greičiau sumažėtų jum atstumas; sachar, linkiu kuo greičiau persikraustyti pas MB.*

SANTYKIŲ KŪRIMAS (3): *Neimkit į galvą, mes taip pat kartais pasikandžiojam, tačiau pykčiais to nevadinau, apsigludinsim (jūs taip pat) su laiku. Bent jau linkiu to⁸; Ir linkiu, kad ir toliau savo gyvenimą taip kurtumėte drauge; Kad smulkūs nesutarimai būtų tik pipiriukai santykiuose, tačiau neapkartintų jūsų šeimos laimės.*

POVESTUVINIS LAIKAS (2): *Tai jau visai ant nosies tuoktuves, gero jums medaus mėnesio; Gražios šventės ir medaus mėnesio.*

VESTUVĖS (1) – *Gražios šventės ir medaus mėnesio.*

Iš viso rastas 31 konkretaus turinio palinkėjimas. Iš jų dažniausi – su laisvalaikiu susiję palinkėjimai (16), po to eina su mylimųjų santykiais susijusių palinkėjimų grupė (11) ir paskutinioji – su veikla susiję palinkėjimai (4).

⁸ Apsigludinti su laiku.

3.2 PASISVEIKINIMŲ RAIŠKA

R. Jakobsonas, kalbėdamas apie šnekos aktų sukūrimą, palaikymą ar nutraukimą, įvardija tai kaip fatinę funkciją, kuri realizuojama apsieičiant ritualinėmis formulėmis (Jakobson 2004, 13). Pasisveikinimas ir atsisveikinimas pasižymi ritualinėmis formulėmis, taigi čia realizuojama fatinė funkcija. Taip yra dėl kelių priežasčių: 1) pačių pasisveikinimo ar atsisveikinimo frazių adresantas nekuria, vartoja gatavas; 2) informacijos adresantas neperduoda, tik parodo, kad šnekos aktas užmegztas (pasisveikinimas) arba nutrauktas (atsisveikinimas). Todėl į pasisveikinimo ir atsisveikinimo situaciją galima žvelgti kaip į formalų pokalbio įrėminimą ir šios formulės dažniausiai aptariamoms drauge (Čepaitienė 2007, 114)⁹. Iš kitų etiketo situacijų pasisveikinimas ir atsisveikinimas išsiskiria tuo, kad gali būti realizuojami ne tik verbaline, bet ir neverbaline raiška. Pvz., seniau vyrai sveikindamiesi tarpusavyje kilstelėdavo skrybėlę, moterims bučiuodavo ranką, dabar vyrai dažnai vienas kitam spusteli ranką, pasisveikinantieji ar atsisveikinantieji bučiuojasi į skruostą.

Aptariamomis kalbos etiketo formulėmis adresantas nusistato santykį su adresatu, kuria tam tikrą bendravimo atmosferą. Jei adresatas jų nepasakytų, kai adresatas tikisi, būtų etiketo normų pažeidimas ir adresanto su adresatu santykių pabloginimas. Tai aiškintina tuo, kad adresatas tokią adresanto elgseną gali vertinti kaip ignoruojančią ar net nutraukiančią iki tol egzistavusius jų tarpusavio santykius. Lygiai taip pat adresantas gali įvertinti adresatą, jei šis neatsako į adresanto pasisveikinimo žodžius. Pasisveikinimo formulėse glūdinčią semantika gali būti taip aiškinama: adresantas pamatė / pažino adresatą ir taria jam gera linkinčius žodžius, leidžiančius adresatui pripažinti adresantą kaip savą, ne svetimą, ne priešišką žmogų. Taigi adresantas pasisveikinimu patvirtina ir įtvirtina savo pažintį su adresatu, sakydamas pasisveikinimo žodžius parodo, kad atkreipė dėmesį į adresatą (Čepaitienė 2007, 114–115). Pasisveikinimo semantinė struktūra G. Čepaitienės aprašoma taip:

N. (adresantas) ir K. (adresantas) yra tokioje situacijoje, kada galima pradėti bendrauti žodžiu – užmegzti kontaktą;

N. nori parodyti K., kad jam šis kontaktas yra malonus;

N. sako pasisveikinimo žodžius;

K. supranta N. intenciją ir į ją atsako pasisveikinimo žodžiais;

K. sako pasisveikinimo žodžius tam, kad N. suprastų, kad ir K. sutinka kontaktuoti / kad jam kontaktas taip pat malonus (Čepaitienė 2007, 116).

⁹ *Supermama.lt* forume atsisveikinimų neaptikta.

Peržvelgus *supermama.lt* forumą, rastas 90 pasisveikinimo pavyzdžių. Pagal raišką jie skyla į dvi grupes: 1) pasisveikinimo pagrindas – žodis *labas*; 2) pasisveikinimo pagrindas – žodis *sveikas*. Jie skyla į dvi grupes pagal žodžių *labas* ir *sveika*, -os vartoseną (žr. 2 lentelę).

Pasisveikinimų raiška su jaustuku *labas*

LKŽe jaustuko *labas* reikšmė – sveikinimasis, linkėjimas, DLKŽe pažymima, kad šis jaustukas sakomas sveikinantis. Išskirtinos 5 grupės su žodžiu *labas*:

Viena iš grupių susideda iš pavyzdžių su jaustuku *labas* ir paros meto apibūdinimo (11). *Labas rytas* (8): *Labas rytas; Labas rytas, greičiau tas penktadienis*. Sveikindamiesi <...> *labas rytas*, norime išreikšti mintį: linkiu, kad šios dienos pradžia, šis rytas būtų *labas*, kitaip sakant, – geras, malonus, mielas (Kučinskaitė 1990, 6). Analogiškai aiškintinas pasisveikinimas *laba diena* (rastas 1 pavyzdys su žodžių junginiu *laba diena*). Taigi sveikinimas yra kartu ir gero linkėjimas.

Aptinkami žaismingi pasisveikinimai su jaustuku *labas* (2): *Labas dienas; Labas vakarėlis*. Pirmajame pavyzdyje adresantas tarsi šmaikštuoja, iškreipdamas pasisveikinimo formą *laba diena* ir paversdamas ją vyriškosios giminės forma. Antrojo pavyzdžio žaismingumą nulemia deminutyvinė priesaga -*ėlis*. Abu pavyzdžiai rodo, kad pasirinkta kontaktinė mandagumo strategija.

Rasta konstrukcijų, susidedančių iš jaustuko *labas* ir žodžių, nusakančių adresatą (15): *Labas, merginos; Labas, mergytes; Labas, mergaites*.

Tiriamajoje medžiagoje yra 1 pavyzdys, sudarytas iš jaustuko *labas*, paros metas apibūdinimo ir žodžių, nusakančių adresatą (1) – *Labas rytas, paneles*.

Vartojamas ir vienas jaustukas *labas* (5): *Labas; Labas, na, tylu paskutiniu metu, nes ir musu cia bendraujanciu del vienu ar kitu priezasci sumazejo*. „Pasisveikinimui reikšti dažnai pasirenkama trumpoji <...> formulės forma – žodis *labas*. Ši būdvardžio forma jau pereina į jaustukų klasę, nes praranda būdingus būdvardžio bruožus: ji nederinama su adresato lytimi, nevartojama ir jos daugiskaitos forma, kai esama kuopinio adresato“ (Čėpaitienė 2007, 119).

Pasisveikinimų raiška su žodžiu *sveika*, -os

Tai gausesnė pasisveikinimų grupė nei būrys su jaustuku *labas*. Manoma, kad pasisveikinimai *Sveiki* (*Sveikas*; *Sveika*) yra specifiniai, buvusio palinkėjimo *Būk sveikas*, vėliau tapusio pasisveikinimo formule, trumpinys (Čepaitienė 2007, 120). Skirtingai nei žodis *labas*, žodis *sveikas* atlieka tik būdvardžio funkciją: tai rodo jo derinimas gimine ir skaičiumi su adresatu. Pagal rastus pavyzdžius aišku, kad aptariamų pasisveikinimų adresatas yra moterys, nes vartojamos tik moteriškosios giminės formos. Pagal raišką galima skirti 3 pagrindines šių pasisveikinimų grupes:

Kai vartojamas tik pasisveikinimo žodis ***sveikos*** arba jo deminutyvinės formos. Rasti 34 pavyzdžiai su vardažodžiu *sveikos*: *Sveikos*; *Sveikos, savitgalis buvo tik pusiau savaitgalis, nes siandien teko dirbt*; *Sveikos, kaip gražiai visgi kai kurioms tas atstumas pasibaigia*. Pavyzdžiai rodo, kad kai kur vardažodis *sveikos* eina tik kaip pasisveikinimo žodis, visiškai atskirtas nuo tolesnio žinutės turinio (24 pavyzdžiai): *Sveikos*; kai kur eina kaip kreipimosi žodis (10 pavyzdžių): *Sveikos, dienos visos panasios, stengiuos negalvot, kada susitiksime su MB*). Rasta viena deminutyvinė forma *Sveikutes*.

Kai pasisveikinimas ***sveikos*** išplėstas žodžiais, nusakančiais adresatą (16). Pagal semantiką kreipinius galima skirstyti į 4 grupes:

- 1) formuluotė *Sveikos, mergaitės* (6): *Sveikos, mergaites*;
- 2) 5 kartus pavartotas pasisveikinimas *Sveikos, merginos*;
- 3) rasti 4 pavyzdžiai su konstrukcija *Sveikos visos*;
- 4) rastas 1 pasisveikinimas su asmenišku, labai draugišku kreipiniu – *Sveikos, seses*.

Kai vartojami saviti pasisveikinimai su žodžiu ***sveika***. Tokių pasisveikinimų ypatumas – pasisveikinimo papildymas žodžiais, nusakančiais laiką: *sveika prisijungus*; *sveika atvykus*. Tai dalyvinės konstrukcijos su sutrumpėjusia, numesta galūne, kai aktualizuojamas adresato veiksmas. A. Kučinskaitė rašė: „Iš toliau atkeliavę svečiai sveikinami žodžių junginiu *sveiki atvykę!* (*sveikas atvykęs!*) (Kučinskaitė 1990, 8). Adresantas pasidžiaugia, kad adresatui pavyko atvykti sveikam, kad jam kelionėje neįvyko nieko blogo. Interneto forume taip sveikinamasi, kai prie bendraujančių grupės prisijungia nauja dalyvė, kuriai draugiškumą, norą bendrauti, priimti į savo tarpą, diskusijas, parodo forumo senbuvės. Sudarytos 3 tokių pasisveikinimų grupės:

- 1) 2 pasisveikinimai, susidedantys iš žodžių junginio *Sveika prisijungus*. Čia aktualizuojamas paties adresato veiksmas, jo noras tapti vienu iš grupės dalyvių.

- 2) konstrukcija, susidedanti iš žodžių, nusakantys adresatą + *sveika prisijungus* (4): *mergelike03, sveika prisijungus; burbuliukas, sveika prisijungus; Novatore, sveika prisijungus.*
- 3) rasti 2 pasisveikinimai, sudaryti pagal schemą (žodžiai, nusakantys adresatą + *sveika atvykus*): *Mergelike03 sveika atvykus; Novatore, sveika atvykus.* Dalyvavimas forume suvokiamas lygiai taip pat, kaip svečio atvykimas į namus. Į naują dalyvę žiūrima kaip į viešnią.

Rastas su *labas* ir panašiais vardažodžiais sudarytas 32 pavyzdžiai, su *sveika*, -os tipo pasisveikinimais – dvigubai daugiau, 58 pavyzdžiai.

3.3 PADĖKŲ RAIŠKA

Padėkos žodžiai kuria ne tik mandagumo, bet ir ypatingo palankumo ir draugiškumo atmosferą. Pasakymais su padėkos žodžiais adresantas siekia parodyti, kad vertina pašnekovo atliktus veiksmus ir jaučia dėkingumą. Dėl to adresatas pasijaučia tarsi aukštesnėje pozicijoje (Jakaitienė 2010, 158). Padėkai reikšti lietuvių kalboje vartojamas performatyvinis veiksmožodis *dėkoju* ir jį atitinkantys jaustukai *ačiū* ir *dėkui*. Visi jie vartojami ir liaudies šnekamojoje, ir bendrinėje kalboje, jie laikomi absoliučiais sinonimais. Žodis *ačiū* yra skambesnis, bet *dėkui* parankesnis tuo, kad turi daugiau vedinių, kaip *padėka, dėkoti, dėkingas* (Kučinskaitė 1990, 33).

Padėkos semantinė struktūra G. Čepaitienės aprašoma taip:

N. (adresantas) jaučia dėkingumą K. (adresatui);

Šį jausmą kelia K. atliktas arba pasižadėtas atlikti veiksmas x;

N. vertina x kaip labai gerą dalyką pačiam N;

N. sako K.: jaučiu dėkingumą, kad atlikai / žadi atlikti x. (Čepaitienė 2007, 180).

Kai reiškiamas padėka, adresantas užima arba žemesnę, arba tik jam lygią hierarchinę poziciją, nepriklausomai nuo socialinės ar visuomeninės šnekos akto dalyvių padėties. Dauguma padėkų reiškiamos už jau atliktą veiksmą, taigi adresantas jau nėra kaip nors priklausomas nuo adresato valios, norų: veiksmas x jau įvykęs, todėl adresanto noras jau patenkintas. Tai, kad tokioje situacijoje adresatui leidžiama pasijusti tarsi esant aukštesnėje padėtyje, ir leidžia sukurti specifinę padėkos šnekos akto atmosferą (Čepaitienė 2007, 181).

Forume esančios padėkos gali būti išreikštos visais 3 būdais: 1) veiksmožodžiu *dėkoju*; 2) jaustuku *ačiū*. Šioms padėkoms būdinga tai, kad neretai ji praplečiama kauzatyvu – nurodoma padėkos priežastis; 3) jaustuku *dėkui*. Jaustukas *dėkui*, gerai derantis prie dėkojimo žodžių

paradigmos (*dėkoju–padėka–dėkingumas–dėkingas*), vartojamas rečiau nei *ačiū* (Čepaitienė 2013, 3).

Padėkų raiška su jaustuku *ačiū*

LKŽe nurodo *ačiū* kaip absoliutų *dėkui* sinonimą. DLKŽe *ačiū* apibūdinamas kaip ‘mandagumo žodis, sakomas reiškiant padėką, dėkui’.

Rasti 8 pavyzdžiai su vienu žodžiu ***ačiū***: *Aciu; Aciu dar laikysi ir MB labai rupinosi ir pergyveno su manimi; Aciu, saugau as save, bet buna dienu lyg tycia...*

Aptikti 3 padėkos pavyzdžiai su formuluote ***ačiū už***. Padėka su nusakoma jos priežastimi reiškia prielinksnine konstrukcija: *festina lente, aciu uz sveikinima; Aciu uz zinias apie Solitude, smagu, kad ir jinai susizadejo; Aciu uz palaikyma, merginos, jus nuostabios.*

Tiriamajoje medžiagoje rasta 1 formuluotė ***ačiū***, kad (1) Taip padėka, kai nusakoma ir jos priežastis, reiškia šalutiniu sakiniu. (*Ačiū, kad teiraujiesi*).

Peržvelgtoje forumo dalyje vartojamas padėkos pavyzdys ***ačiū*** + adresato raiška (9). Tiesiogiai pasakyta adresato raiška gali būti trejopa. Ji gali būti nusakomas kreipiniu, įvardžio naudininku ir įvardžio naudininku drauge su kreipiniu. Tai rodo tokie forumo pavyzdžiai:

- 1) daiktavardžio šauksmininkas (6): *Sachar, ačiū; Aciu, Mergelike03, neliudziu, tik truputi kankina tas laukimas; Mergelike03, aciu, ir as dziaugiuos ir laukiu.*
- 2) įvardžio naudininkas (2): *Aciu visoms uz sveikinimus; Aciu labai visoms uz sveikinimus.*
- 3) įvardžio naudininkas + kreipinys (1) *abiga aciu tau.*

Padėkų raiška su jaustuku *dėkui*

Konstrukcija *dėkui* su žodžiais, nusakančiais adresatą labai reta, aptiktas tik vienas pavyzdys su kreipiniu (*Green tea, dekui, tai jau nusiziurejot nauja vieta gyvent?*). Jaustukai *ačiū* ir *dėkui* atlieka tą pačią funkciją kaip performatyvinis veiksmožodis *dėkoju*. Jų pasakymas reiškia, kad adresantas jaučia ir išreiškia dėkingumo jausmą adresatui. LKŽe *dėkui* (brus. *дякуй*) pateikiamas kaip *ačiū* sinonimas, ‘mandagumo žodis, tariamas už kokį gautą daiktą ar patarnavimą’. DLKŽe *dėkui* nurodomas kaip *ačiū* sinonimas, ‘dėkojant sakomas žodis’.

Padėkų raiška su veiksmažodžiu *dėkoju*

Pats veiksmo įvardijimas rodo, kad ši veiksmažodžio formos reikšmė yra performatyvi. Žodžio *dėkoti* semantika sutampa su atliekamu veiksmu; šio veiksmažodžio esamojo laiko 1-ojo asmens formos pasakymas rodo, kad šnekos akto momentu yra atliekamas padėkos veiksmas. Veiksmažodis *dėkoju* šioje situacijoje paprastai vartojamas tada, kai turime distancinę mandagumo strategiją, t. y. kai pokalbis vyksta viešai arba adresanto ir adresato santykiai yra dalykiški, nulemti jų socialinių vaidmenų (Čepaitienė 2007, 183–184). Rasti 2 vienodi pavyzdžiai – *Dėkoju!*

Galima daryti išvadą, kad daugiausia padėkos situacijų rasta su jaustuku *ačiū* (21), du su veiksmažodžiu *dėkoju* ir vos vienas su žodžiu *dėkui*. Iš *ačiū* grupės dažniausi jaustukai *ačiū* su adresato raiška (9).

3.4 KOMPLIMENTŲ IR ANTIKOMPLIMENTŲ RAIŠKA

Komplimentas – pagiriamieji žodžiai, sakomi norint suteikti malonumo adresatui, o dažnai siekiant tiesiog sukurti palankią bendravimo atmosferą. Kartais jie iš anksto apgalvoti, o kai kada kyla spontaniškai. Anot Evaldos Jakaitienės, sakydamas komplimentus vienas žmogus demonstruoja galantiškumą, kitas bando padėkoti už atliktą veiksmą, trečias gali turėti savanaudiškų tikslų (pvz., gauti materialią paramą) (Jakaitienė 2010, 161). Komplimentas G. Čepaitienės apibūdinamas kaip išskirtinė kalbos etiketo situacija. Jos teigimu, visos etiketo situacijos paprastai aiškinamos iš adresato pozicijos, kur adresanto veikla vertinama teigiamai, pvz.: prašymas – adresantas mandagiai kreipiasi į adresatą, vildamasis, kad šis išpildys jo prašymą; padėka – adresantas mandagiai dėkoja adresatui už pastarojo atliktą veiksmą. Mokslininkė atkreipia dėmesį, kad nors komplimento situacija taip pat suvokiama iš adresato pozicijų, bet į komplimento turinį adresatas žiūri su nepasitikėjimu, jis iš anksto įsitikinęs, kad adresanto sakomi žodžiai nerodo tikrosios jo nuomonės arba neatitinka tikrovės: yra perdėti ar turi užslėptą tikslą. Toks nepasitikėjimas greičiausiai nulemtas to, kad lietuvių kultūrai komplimento situacija ne itin būdinga. Kad ir gyrimas, ir ypač gyrimasis vertinami neigiamai, rodo ir smulkioji tautosaka, pvz.: frazeologizmai *pagyrų puodas*, *pagyrų maišas*, patarlė kaip *kas pakels šuniui uodegą, jei ne jis pats*, ir LKŽe medžiaga. LKŽe šalia darybinių žodžio pagirti vedinių pateikiami tokie sakiniai, kurie rodo neigiamą požiūrį į gyrimąsi: *Gera prekė pagyrų nereikalinga*; *Gudrus visados su atsarga, kvailas su pagyra*; *Pagyros puodas niekados netaukuotas*; *Pagyros barkščiai visumet nedaryti* (be uždaro); *Tik negirk, tėvai, nes*

pasigadinsiu, – juokėsi žmona: – pagyrai gadina!; Iš didelio pagyro lieka melagius; Tu neklausyk jo – jis tik pagyras!; Kiekvienas pagyrius moka meluoti; Eik eik, pagyrūnas iš tavę, ir tiek – nei aš tau viersiu, nei ką!; Ot niekam nevertas pagyrūnas!; Darbininkas, o ne pagyrūnas toliau nueis; Pagyrūnas vis iš vieno šimtą padaro; Geras darbas pagyrimo neieško. G. Čepaitienė užsimena ir apie kalbos vartosenos skirtumus esant kontaktinei ir distancinei mandagumo strategijai. Net ir pasirinkus kontaktinę strategiją, retai sakomi komplimentai dėl savaime suprantamų dalykų. Esant distancinei mandagumo strategijai (kai bendravimo nuostatas lemia ne artimi santykiai, bet socialiniai vaidmenys) pagyrimo žodžiai tinka arba adresato jubiliejaus, arba jo reikšmingų darbų vertinimo proga. Tuo lietuviai, pasak G. Čepaitienės, skiriasi nuo kaimynų lenkų, kur komplimentas laikomas įprasta ir būtina kasdieninio bendravimo situacija, pvz., pavaldinys gali pagirti vadovo drabužius ar šukuoseną (Čepaitienė 2007, 243).

A. Kučinskaitė ir A. Vanderbilt atkreipia dėmesį, kad komplimento sakymas ir jo priėmimas (išklausymas) susiję su žmogaus charakteriu. Apie adresantą kalba tik A. Vanderbilt. Jis teigia, kad tvirtas žmogus be vargo sako komplimentus, o neužtikrintam žmogui labai sunku kitus pagirti. Labai dažnai nutylimi malonūs dalykai apie kitus, nors visuomet yra ką pagirti. Drauge A. Vanderbilt atkreipia dėmesį ir į adresatą. Jis rašo, kad išgirdusieji komplimentą dėl išmokto kuklumo nutaiso atsiprašinėjimo išraišką, elgiasi per droviai ir nenuoširdžiai (Vanderbilt 2007, 595). A. Kučinskaitė taip pat rūpi komplimento poveikis, ji rašo apie adresato jauseną, teigdama, kad nemandagu gausiai, be saiko žerti komplimentus, juos išpūsti, perdėti. Perdėtas gyrimas gali sukelti draugui įtarimą, kad iš jo tyčiojamasi (Kučinskaitė 1990, 19).

G. Čepaitienė, analizuodama komplimentus pagal jais giriamą objektą, skiria šešias jų grupes (Čepaitienė 2007, 246). Komplimentais atkreipiamas dėmesys į adresato išvaizdą, veiklą, charakterį, adresatui brangius daiktus ar asmenis. *Supermama.lt* rastus komplimentus pagal giriamąjį objektą galima skirstyti į penkias grupes. Nerasta nė vieno adresato elgsenos komplimento, nes interneto erdvėje bendraujantieji nemato vienas kito manierų, stovėsenos, laikysenos.

Adresato veikla (atlikti geri, vertingi darbai ar poelgiai) (7): *Prajuokinai; Saunuolis TB*¹⁰; *Sachar, saunuole, kad taip uoliai angli mokaisi.*

Bendroji paties adresato išvaizda – stotas, laikysena, veido spalva ar išraiška (5): *Manau, nuostabiai atrodysi; Festina lente, netradiciskai atrodysi ir tikai puikiai; festina lente, atrodysi tikrai nuostabiai.*

Adresato apranga, šukuosena (5): *Festina lente, labai graži suknutė!; festina lente, suknele tikrai labai grazi; festina lente, graži suknelė.*

¹⁰ Šaunuolis, nes „turejom tapti teveliais rugsejo menesi, bet kadangi nepasisėke, teks vel gyventi iprastu ritmu. MB labai rupinosi ir pergvyveno su manimi tai daug lengviau viska istverti“.

Adresato charakteris (gebėjimas bendrauti, susivaldyti, suvaldyti kitus) ar nuotaika (linksmumas, sąmojingumas ar pan.) (4): *Kiek nedaug jam reikia; Kad man tavo kantrybe...; Manau, man irgi būtų sunku išlikti ramiai tokiu atveju, bet tu juk moki.*

Asmenys ar daiktai, kurie susiję su adresatu ir yra jo branginami, vertinami (šeimoniai, namas, automobilis ir pan.) (3): *Gražu¹¹; Festina lente, gera dovana, tikrai daznai matys žmona¹²; festina lente, gera dovana* (taip pat kaip 9 išnašoje).

Taigi iš viso rasti 24 komplimentai, daugiausia, 7, apibūdinantys adresato veiklą, gerus, vertingus darbus arba poelgius.

Priešingybė komplimentui – antikomplimentas. Kadangi *komplimentas* TŽŽ apibūdinamas kaip ‘pastaba ar pagyrimas, norint suteikti malonumo ar įtikti’ (TŽŽ 2013, 429), tai priešingybė (antikomplimentas) galėtų būti ‘pastaba ar papeikimas, norint sukelti nemalonių jausmų ar atstumti nuo savęs’.

Antikomplimentai

Antikomplimentų rasti vos keturi, visi priklauso ketvirtai grupei (pagal komplimentų klasifikaciją), kai peikiamas adresato charakteris ar nuotaika. Charakterio bruožus atspindi šie antikomplimentai: *na jis isivaizduoja esa zvaigzdziau zvaigzde, kai pats piemuo su tevo vardu ir net normaliai nezino ko nori ir kaip gauti tai ko nori* (išpuikimas); *Nes as tai triuksma keliu tokiais atvejais, karstakose esu* (nesugebėjimas susivaldyti, staigiai užsidegantis charakteris); *Siandien tokia issiblaskius, atrode daug pasakyti noriu, o atsisedau ir galva tuscia..* (išsiblaškytas); *Turbut as kvaila* (jautimasis kvailai). Paskutiniuose dviejuose pavyzdžiuose laiko nuoroda leidžia teigti, kad tai ne charakterio bruožai, o nuotaikos. Paprastai tiek sakant komplimentą, tiek sakant antikomplimentą, adresantas nuo adresato skiriasi, t. y. giriamas arba peikiamas kitas asmuo. Forume rasti 3 pavyzdžiai, kai adresantas tarsi susitapatina su adresatu, nes asmuo peikia pats save: *Nes as tai triuksma keliu tokiais atvejais, karstakose esu; Siandien tokia issiblaskius, atrode daug pasakyti noriu, o atsisedau ir galva tuscia..; Turbut as kvaila.*

3.5 SVEIKINIMŲ RAIŠKA

Sveikinimai yra glaudžiai susiję su linkėjimais, iš visos etiketo leksikos jie skiriasi tuo, kad turi savyje papildomos informacijos; sveikinime turi būti aišku, kodėl ar kokia džiaugsmo teikiančia proga adresantas sveikina adresatą, o linkėjimu pasakoma, su kuo adresanto viltys

¹¹ Apie išsirinktus vestuvinius žiedus.

¹² „As savo brangiausiam vestuviu proga paruosiau tokia dovanele mazyte, isgraviruota Zippo ziebtuveli su mano foto ir antspaudu, ka tik susituoke. Rukorius jis, tai kasdien naudos ir matys mane“.

siejamos adresato ateityje (Jakaitienė 2010, 160). Bet G. Čepaitienė sako, kad neretai sveikinama ne tik dėl to, kas jau įvyko, o kas dar tik įvyks, pavyzdžiui, dėl artėjančių švenčių, laukiamo būsto įsigijimo ir pan. Ir sveikinimams, ir linkėjimams būdingos trys bendros adresanto savybės: 1) jo socialinis aktyvumas, reakcija į tam tikrus įvykius, veiksmus; 2) noras išreikšti jausmus; 3) vertinamasis požiūris į įvykį arba veiksma (Čepaitienė 2007, 222–223). Sveikinimas, kaip šnekos aktas, turi savą semantinę struktūrą. G. Čepaitienė nurodo tokius jos požymius:

„N. žino, kad K. patyrė / rengiasi patirti džiaugsmą, susijusį su x;

N. mano, kad dėl x verta K. pasveikinti;

N. nori, kad K. žinotų, kad N. mano, kad K. x yra malonu ir kad jis prisijungia prie tokios jausenos;

N. sako tai atspindinčius žodžius;

Tai sakydamas N. nori, kad K. žinotų, kad N. ne tik prisimena K., bet ir linki jam gera (Čepaitienė 2007, 24).

Sveikinimas dažniausiai reiškiamas performatyviojo veiksmazodžio *sveikinti* esamojo laiko pirmuoju asmeniu arba junginiais su tos pačios šaknies žodžiais, pvz.: *Sveikinu Tave gimtadienio proga. Sveikinam su pergale. Siunčiu širdingiausius sveikinimus* (Jakaitienė 2010, 160). Pasak A. Kučinskaitės, seniau sveikinimams švenčių proga dažniausiai vartotas žodis *sveikas*, -a: *Sveiki sulaukę šventų Kalėdų, Naujųjų metų!* Dabar sveikinantieji paprastai vartoja veiksmazodines formas *sveikinu, sveikiname: Sveikiname sulaukusius auksinių vestuvių!* Šnekamojoje kalboje paplitę sveikinimai su prielinksniu: *Sveikinu su Naujaisiais metais, su garbingu jubiliejum*, nes taip trumpiau, o kad būtų dar trumpiau, praleidžiamas ir veiksmazodis *sveikinti: Su Naujaisiais metais!* (Kartais nutylimi net ir *metai: Su Naujaisiais!*). A. Kučinskaitė teigia, kad taip lakoniškai – tik su prielinksniu *su* sveikinti tinka tik gerus draugus, bičiulius, šeimos narius. Laiškuose sveikinimus reikėtų kitaip formuluoti, pvz., su galininku (*Sveikinu Gimimo dieną!*) arba su daiktavardžiu *proga* (*Sveikinu Gimtadienio proga*). Ypatingesniais atvejais sveikinimuose, išreiškiant pagarbą, nuoširdumą sveikinamajam asmeniui, nesitenkinama keletu žodžių. Per iškilmes, viešai sveikindami jubiliatą, nusipelnusį žmogų, sveikinimo kalboje paprastai iškeliami sveikinamo asmens nuopelnai.

Tiriamajoje medžiagoje rasti 22 pavyzdžiai, jie pagal raišką skirstomi į 3 grupes: 1) *sveikinu su*; 2) *sveikinimai*; 3) *noriu pasveikinti*.

Sveikinimų raiška su veiksmožodžiu *sveikinu*

Sveikinimus su veiksmožodžiu *sveikinu* kalbininkai kritikuoja, aiškindami, kad jie kilę iš rusų kalbos, vis dėlto jų vartoseną dažna (vltk.lt²). Šios raiškos konstrukcijos yra penkeriopus:

Rastas tik 1 sveikinimas, kur prie žodžio *sveikinu* prisišlieja modifikatorius – prieveiksmai *labai labai: Labai labai sveikinu*. Toks du kartus pakartojamas komponentas rodo itin stiprius adresanto jausmus.

Sveikinu + kauzatyvas. Tokia konstrukcija vartojama, kai sveikinama dėl su adresanto veikla nesusijusių dalykų. Rasti 3 pavyzdžiai: *Sveikinu su metinem ir praejusiu gimtadieniu, jei gerai supratau; Sveikinu su gimimo diena!; Sveikinu su draugystes metinem!*

Sveikinimai su formuluote *sveikinu* + kauzatyvas + adresatą įvardijančios formos. Vartojant tokiais konstrukcijas pabrėžiama adresato svarba adresantui. Rasti 4 pavyzdžiai: *sahar, sveikinu su trečia vieta; Sachar, sveikinu su iskovota vieta.; Visas sveikinu su sventem, tikiuosi, kad buvot ar esat kartu su brangiausiaiis žmonėmis; Mergelike, sveikinu ir aš su metų sukaktim.*

Sveikinimai, kur žodis *sveikinu* praleistas, pateiktas tik kauzatyvas, jų rasti 4. Tai implicitinė sveikinimo raiška, kur sveikinimas reiškiamas be performatyvinio veiksmožodžio: *Su praejusiom ir dar ateinanciom sventem; Su praejusiom SVENTEM; Su meilės diena!; Su praejusiom metinem.*

Sveikinimai, kur žodis *sveikinu* praleistas, yra kauzatyvas ir žodžiai, nusakantys adresatą, rasti 7, pvz.: *Su šventėmis visas, linkiu sėkmingų ateinančių metų; Mergaites, visas su Naujaisiais!; Visu pirma visas su Sv Valentino dienele!*

Sveikinimų raiška su veiksmožodžiu *sveikinimai*

Rasti 2 pavyzdžiai. Pirmasis – *Labai nuoširdūs sveikinimai, jei dar užsuki mus paskaityti*, kuris praplečiamas prieveiksniu ir būdvardžiu bei platesniu kontekstu. Antrasis (*Festina lente, sveikinimai*) yra su kreipiniu. Apskritai žodis *sveikinimai* turi oficialumo atspalvį, tarsi adresantas nusišalina nuo paties sveikinimo reiškimo.

Sveikinimų raiška su veiksmožodžių konstrukcija *noriu pasveikinti*

Rasta viena tokia konstrukcija, turinti ir kreipinį (*Festina lente, noriu ir aš pasveikinti šia gražia proga*). Čia adresantas renkasi ne aiškiai išreikštą, bet kiek užslėptą sveikinimo formą, kuri dažnai laikoma mandagesne, nei tiesioginis sveikinimas (pagal Čepaitienę 2007, 229).

Taigi iš viso rastos 22 sveikinimo situacijos. Didžiausia grupė – *sveikinu*, jų rasta 19. Iš šios grupės didžiausią dalį sudaro sveikinimai su kauzatyvu ir žodžiais, nusakančiais adresatą (be performatyvinio žodžio *sveikinu*), mažiausiai, po vieną, aptikta sveikinimų, kur prie žodžio *sveikinu* prisišlieja modifikatorius ir konstrukcija *noriu pasveikinti*, einanti drauge su kreipiniu.

3.6 ATSIPIRAŠYMŲ RAIŠKA

Pasak G. Čepaitienės ir A. Malakausko, atsiprašymo situacijos pagrindas yra ekspresyvinė šnekos akto funkcija, nes tardamas atsiprašymo žodžius adresantas vertina tikrovę, pripažįsta savo klaidą ar kaltę. Atsiprašymo tikslas – išreikšti apgailestavimą dėl kurio nors paties adresanto (ar trečiojo asmens) atlikto (pažadėto atlikti, bet neatlikto ar negalimo atlikti) veiksmo arba dėl situacijos, kuri nemaloni ir susidarė dėl adresanto kaltės. Kartais atsiprašymo priežastį nebūtina pasakyti, ji būna aiški iš situacijos (pvz., užkliudžius žmogų) arba gali būti adresato įvardijama (pvz., kai teirujamasi apie adresanto veiksmus). Tais atvejais, kai priežastis įvardijama, išsiskiria referentinė šnekos akto funkcija (Čepaitienė, Malakauskas 2013, 18).

Forma *atsiprašau* G. Čepaitienės apibūdinama kaip pati paprasčiausia – eksplisicitinis performatyvinis pasakymas, nes juo įvardijamas veiksmas, kurį adresantas atlieka sakymo metu. Ši forma įprastai vartojama tada, kai tarp adresanto ir adresato įvyksta nedidelis nesusipratimas (Čepaitienė 2007, 205).

G. Čepaitienė mano, kad atsiprašymo situacijos gali būti kelių tipų: 1) atsiprašoma, kad adresantas atliko tokį veiksma, kurio rezultatas pakenkė adresatui: *atsiprašau, kad taip neapgalvotai pasielgiau*; 2) atsiprašoma adresantui neatlikus tokio veiksmo, kurio iš jo adresatas tikėjosi arba kurį adresantas buvo įsipareigojęs atlikti: *atsiprašau, kad nepadariau x*; 3) atsiprašoma dėl adresanto manymo, kad jis ateityje negalės atlikti veiksmo, kurio iš jo adresatas tikisi arba kurį adresantas buvo pasižadėjęs atlikti: *atsiprašau, kad negalėsiu atlikti x*; 4) atsiprašoma, kai veiksma, kuris pakenkė adresatui, atliko trečiasis asmuo: *atleiskite, kad D. pasielgė taip neapgalvotai* (Čepaitienė 2007, 203). Pasak A. Vanderbilt, atsiprašant nepakanka pasakyti vieno žodžio „Atsiprašau“, o reikia pasiaiškinti, pvz., jei trisdešimt minučių pavėluojama į priešpiečius, derėtų pasakyti: „Man taip nemalonu, kad priverčiau tave laukti. Žinau, kad trukdymai darbe yra ne pasiteisinimas. Reikėjo dažniau žvilgčioti į laikrodį. Kitą kartą aš tave pakviesiu priešpiečių“. Knygos „Viskas apie etiketą“ autorius kalba apie tai, kad atsiprašyti nėra lengva, nes tenka prisipažinti klydus. Kita vertus, jei kitas asmuo jaučiasi įžeistas, atsiprašymą nelengva priimti, bet draugystės labai vertėtų atmesti ambicijas ir maloniai pačiam atsiprašyti ar atsiprašymą priimti. Tai pagerins nuotaiką ir išsaugos draugystę (Vanderbilt 2007, 596),

E. Jakaitienė kalba apie tai, kad atsiprašymas paprastai reiškiamas veiksmažodžio *atsiprašyti* pirmojo asmens formomis, pvz., *Atsiprašau už įkyrumą*. Kartais *atsiprašyti* gali pakeisti veiksmažodis *apgailauti*, pvz.: *Apgailestaujame dėl savo klaidų*. Atsiprašymas šiuo atveju daug rezervuotesnis, nes šio žodžio reikšmė nėra visai lygi *atsiprašyti* reikšmei (sakydamas *apgailestauju* adresantas ne visada jaučiasi dėl ko nors kaltas, jam tiesiog gaila, kad kas nors įvyko ar neįvyko). Atsiprašymą galima taip pat pareikšti ir performatyviųjų ar jausmus įvardijančių veiksmažodžių liepiamosios nuosakos formomis arba jų junginiais su prašymo žodžiais *prašau, prašom*, pvz.: *Atleiskite už sutrukdyimą. Labai prašau neįsijaušti*. Toks raiškos būdas pasirenkamas, kai adresantas, supratęs, kad kažką negero atliko ar kažko neatliko, tarsi peršoka patį atsiprašymo etapą ir iškart prašo adresato atleisti, nepykti (Jakaitienė 2010, 159–160).

Nagrinėtoje *supermama.lt* forumo medžiagoje rasti vos 3 atsiprašymo pavyzdžiai, bet jie rodo dvejopas atsiprašymo raiškos galimybes. 2 kartus atsiprašoma pavartojant performatyvinį veiksmažodį *atsiprašau*. Pirmasis pavyzdys – *Tai va, atsiprašau, neįkelsiu*. Ši konstrukcija įdomi tuo, kad atsiprašoma už veiksmą, kurį, matyt, buvo pasižadėta atlikti, bet dėl nežinomų priežasčių tas veiksmas nebus atliktas. Antrasis grupės pavyzdys – *As maniau, jus tik dviese gyvenat, oi, atsiprasau, trise*. Atsiprašoma už klaidą – žmogus pajunta klydęs ir atsiprašo. Šiuo atveju atsiprašymas yra ne galimai planuotas, kaip buvo aukščiau pateiktas, o tarsi korekcija, kuri būdingesnė šnekamajai kalbai, o ne rašytinei. Trečiasis pavyzdys rodo netiesioginį kaltės prisipažinimą, čia vartojama konstrukcija *Pamirsau dar parasyti*. Joje adresantas prisipažįsta, kad kažko neatliko, ko adresatas veikiausiai tikėjosi, ar pats adresantas kažkada buvo pažadėjęs atlikti.

3.7 PRAŠYMŲ RAIŠKA

Pasak Ingos Hilbig, prašymai gali būti suprantami kaip tokie direktyvai, kurių realizavimui būdingi šie požymiai: 1) adresantas siekia naudoti (pirmiausia) sau; 2) atsižvelgiant į prašymo dydį, adresanto valios primetimo pagrįstumą, adresatui užkraunama didesnė ar mažesnė našta; 3) vienas kito atžvilgiu komunikatai gali būti bet kokio socialinio statuso; 4) kaip ir liepdamas, adresantas gali ir neturėti pagrindo abejoti, kad jo pageidavimas bus patenkintas (pvz., kai prašo pažymėti talonėlį autobuse), bet ne dėl to, kad adresatas privalo tai padaryti; 5) nors veiksmo skatinimas gali būti griežtesnis ar nuolankesnis, prašomas adresatas visada turi galimybę rinktis – paklusti adresanto valiai ar ne (Hilbig 2010, 49).

G. Čepaitienė pastebi, kad prašymas yra viena iš sudėtingiausių kalbos etiketo situacijų, nes jo metu atsiskleidžia ypatingi adresanto ir adresato santykiai, lemiantys šio šnekos akto sėkmę. G. Čepaitienės nuomone, galimi ne vien tokie prašymai, kurių įvykdymas naudingas adresantui, bet ir tokie, kurių realizavimas reikalingas / naudingas ne tiek adresantui, kiek adresatui. Kaip tokios situacijos pavyzdys pateikiamas stiuardės pasakymas prieš pakylant lėktuvui *Prašom prisisegti diržus*. Prašomas atlikti veiksmas pirmiausia svarbus adresatui – keleiviams; jei jie bus neprisisegę, kylant lėktuvui gali patirti nepatogumų. Pačiai stiuardesei kaip asmeniui tai, ar keleiviai prisisegę ar neprisisegę saugos diržais, nėra nei gerai, nei blogai. Esama ir tokių prašymų, kurie naudingi ir adresantui, ir adresatui. Dažnai prieš spektaklių ar koncertų pradžią prašoma išjungti mobiliuosius telefonus, kad skambučiai netrikdytų renginio. Bet suskambėjęs telefonas veikia ne vien atlikėjus, kurių vardu sakomas prašymas, o visus klausytojus, tarp jų ir asmenį, kurio telefonas suskambėjo, taigi prašymo adresatą. Todėl G. Čepaitienė daro išvadą, kad tai, jog renginio netrikdo telefono skambučiai, yra teigiamas dalykas tiek adresantui, tiek adresatui (Čepaitienė 2007, 144–146).

Pasak E. Jakaitienės, prašymo tipą ir jo leksinę raišką lemia pašnekėsio partnerių santykiai. Jei adresantas ir adresatas yra lygiaverčiai partneriai, prašymas – neutralus, jei adresantas verčia adresatą paklusti, prašymas greičiausiai įsakmus, jei adresantas yra žemesnėje pozicijoje ir priklauso nuo adresato, prašymas – nuolankus. Prašymo tikslas pasiekiamas, kai pasirenkama tinkama jo kalbinė raiška. (Jakaitienė 2010, 157).

G. Čepaitienė mano, kad prašymą parodo ne tik intonacija, bet ir pati kalbinė raiška: leksika, gramatinės formos, sintaksinės konstrukcijos, stilistinės ypatybės. Tyrinėdama G. Petkevičaitės-Bitės laiškus, G. Čepaitienė išskyrė trejopo tipo prašymus, kurie tinka ir klasifikuojant kitų šaltinių medžiagą. Taigi prašymai gali būti neutralūs, liepiamojo ir maldaujamojo tipo. Neutralus prašymas parodo, kad adresatas ir adresantas yra lygiaverčiai partneriai, tokio prašymo kalbinė raiška neturi papildomo stilistinio atspalvio. Liepiamojo tipo prašymui būdingas adresanto vertimas paklusti jo valiai, todėl adresanto pageidavimas turi būti įvykdytas, jis reiškiamas įvairiais imperatyvais. Maldaujantieji prašymai parodo adresanto priklausomybę nuo adresato valios – adresantas tarsi jaučiasi esantis žemesnėje padėtyje. Šio tipo prašymams yra būdinga specifinė leksika ir tariamosios nuosakos konstrukcijos (Čepaitienė 1999, 18). Panašios nuomonės laikosi ir E. Jakaitienė, tik liepiamąjį prašymą ji vadina įsakmiu, o maldaujamąjį – nuolankiu.

Nagrinėjamame forume rasti tik trys prašymai. Pirmasis – *Prašau idėjų iš jūsų*, yra su performatyviuoju veiksmažodžiu, nes tardamas *prašau* adresantas ne tik pavadina, bet ir atlieka tikslingą veiksmą. Antrasis prašymas – *Ką patartumėt?* yra klausimas, prašoma adresato

patarimo. Trečiasis pavyzdys yra *Primink savo tuoktusių datą*. Jis panašus į liepimą, nes vartojama liepiamoji nuosaka. Žodis *primink* turi švelnesnę toną, nei pvz., *pasakyk*.

Prašymo atmainos yra pasiteiravimas ir pageidavimas. Jų raiška aptariama atskiruose skyreliuose.

3.7.1 PASITEIRAVIMŲ RAIŠKA

Žodis *pasiteiravimas* padarytas iš veiksmažodžio *pasiteirauti*, jo reikšmė DLKŽe – ‘pasiklausinėti’: ~auk žmonių viską papasakos. Pasiteiravime prašoma adresantui ir / ar adresatui svarbios informacijos. Adresantui svarbi tam tikra informacija, susijusi su jo interesais (kas, kur, kada vyks, iki kada ir kaip kažką atlikti). Kartais teiraujamosi tokių dalykų, kurie svarbūs ne tiek adresantui, kiek adresatui, tokiais pasiteiravimais adresantas parodo dėmesį adresatui (teiraujamosi apie tai, kaip sekasi pačiam adresatui arba jo artimiesiems).

Konstrukcijos su pasiteiravimais pagal raišką skyla į tris stambias grupes. Kadangi įprastai teiraujamosi klausiamaisiais sakiniais, dažniausiai vartojami klausimams formuluoti būdingi žodžiai: klausiamosios dalelytės, įvardžiai, kai kurierieveksmiai.

Klausiamųjų dalelių vartosena

Tokių pavyzdžių su dalelytėmis rasta 68. Ryškiausią klausiamąją reikšmę paprastai turi dalelytės *ar*; *be* (retesnė). Klausiamajai dalelytei einant šalia neiginio, sakinyse gauna spėjimo atspalvį. Tokią reikšmę beveik visuomet turi dalelytė *bene*. Klausiamosios dalelytės *negi*, *nejau*, *nejaugi*, *argi* rodo, kad klausėjas stebisi, nenori tikėti tuo, ko klausia. Dalelytės *gal*, *galbūt*, *kažin*, *rasi*, *turbūt* gali būti vartojamos klausimui sudaryti, nors jos yra tikrosios abejojamosios dalelytės (DLKG 2006, 435). Nagrinėjamoje forumo medžiagoje pavartotos tik klausiamosios dalelytės *ar*, *gal*, *o*, *bet*, *turbūt*, *tai*.

Konstrukcijos su dalelyte *ar*.

Ar yra pagrindinis jaustukas, vartojamas klausimams žymėti. *Supermama.lt* rasti 9 pasiteiravimai su *ar*, pvz.: *Ir kaip, ar labai jaudinasi tas metu skirtumas?*; *Ar klystu?*; *Na, ar tie pokalbiai dave kažkoki rezultata, ar visi jie buna panasus ir be aiskios pabaigos?*

Kita pasiteiravimų grupė susideda iš klausimų, kurie yra su praleista, bet numanoma dalelyte *ar*. Rastos 22 tokios konstrukcijos, pvz.: *Sakai, jei nieko nepasiūlys, tada darbo ieškosies?*; *Nebijai, kad gali užtrukti darbo paieškos labai ilgai?*; *Klausyk, is autobusu stoties dar vežioja mikriukas i orouosta?* Visų šių pavyzdžių reikšmė visiškai nepasikeis, jeigu bus įterpta dalelytė *ar*, pvz., *Sakai, ar jei nieko nepasiūlys, tada darbo ieškosies?*

Esama konstrukcijų, kai dalelytė *ar* keičiama kita dalelyte. Pakeitus dalelytę, sakinio reikšmė nepakinta. Rasti 22 tokie pavyzdžiai, kur vietoje dalelytės *ar* vartojamos dalelytės *o*, *tai*, *bet*, *turbūt*.

Daugiausia (12) vartojama konstrukcijų, kur dalelytė *ar* keičiama dalelyte *o*, pvz.: *O nenori koki "konstruktoriau" padovanoti?*; *O taip hipotetiskai mastant, Tau butu nesunku susirasti darba*

jo salyje, ar griebtumeis bet kokio uzsiemimo, kad tik butumet kartu?; O galima paklausti, tavo draugas lietuvis? DLKŽe nurodoma, kad dalelytė o vartojama klausimams sustiprinti. Niekur nepažymima, kad dalelytę o galima pakeisti dalelyte ar.

Išskirtini pavyzdžiai (7), kur vietoje dalelytės ar vartojama dalelytė tai. DLKŽe nurodyta, kad dalelytė tai vartojama pabrėžiant intensyvų veiksma (Kad davė, tai davė!) arba pabrėžiamam žodžiui sakinyje išskirti – Tai tu to nežinai? – šiame pavyzdyje tai yra klausiamoji dalelytė, kaip ir rastuose *supermama.lt*, pvz.: *festina lente, tai pavardes nekeiti?*; *Green tea, tai jus su MB kartu gyvenat dabar?*; *Tai nelabai pasiseka susimatyti tokiais orais?* Taigi vietoje dalelytės ar vartojama dalelytė tai rodo stipresnę konstatavimą, pabrėžimą: *festina lente, tai pavardes nekeiti?*

Tiriamosioje medžiagoje pavartoti 2 pasiteiravimų pavyzdžiai, kur dalelytė ar keičiama dalelyte bet: *Bet kantriai laukei?*; *Bet jus, kaip suprantu, visada ziema reciau susitinkat, nei kitu laiku?* DLKŽe dalelytė bet apibūdinama kaip turinti dvi reikšmes: ‘et, niekai’ (rytietybė) ir ‘sudėtinė įvairių įvardžių ir prieveiksmių dalis’. Vadinasi, žodyne neparodyta, kad dalelytė bet gali būti klausiamoji dalelytė. Tačiau analizuojamieji pavyzdžiai rodo, kad dalelytė bet gali pakeisti klausiamąją dalelytę ar drauge klausimą sustiprindama, parodydama intensyvesnę pabrėžimą, plg.: *Ar kantriai laukei?* ir *Bet kantriai laukei?*

Rastas vos 1 pasiteiravimo pavyzdys su dalelytę ar keičiančia dalelyte turbūt: *Tiek cia to laiko atskirai ir liko, turbūt stosi i jo miesta studijuoti?* DLKŽe nurodyta dalelytės turbūt reikšmė – ‘galbūt, rasi, tikriausiai’. Žodynas nerodo, kad dalelytė turbūt galėtų būti klausiamoji ar ją būtų galima pakeisti dalelyte ar, bet vartojant turbūt vietoje ar parodomas abejojimas, spėjimo veiksmas, plg.: *Tiek cia to laiko atskirai ir liko, ar stosi i jo miesta studijuoti?* ir *Tiek cia to laiko atskirai ir liko, turbūt stosi i jo miesta studijuoti.*

K o n s t r u k c i j o s s u d a l e l y t e g a l .

Tokios konstrukcijos rodo, tarsi adresantas nenori spausti adresato arba pats abejoja dėl savo klausimo, rasta 15 tokių pasiteiravimų konstrukcijų, pvz.: *Trecia diena baiaus – gal reik liautis?*; *o gal jis jau ka patyliukais planuoja del Taves parsigabenimo pas save ir bus eiline staigmena; tai gal geriau atsitraukti?*

Klausiamųjų įvardžių vartosena

Iš viso rasti 27 tokie pavyzdžiai. Jie sudaro 2 dideles grupes, skylančias į mažesnius pogrupius.

P a s i t e i r a v i m a i s u į v a r d ž i u k a s ?

Su įvardžiu *kas?* rasti 22 pasiteiravimų pavyzdžiai. Vartojamos 3 šio įvardžio formos: vardininkas (7 pavyzdžiai), kilmininkas (3 pavyzdžiai) ir galininkas (12 pavyzdžių).

Nors teoriškai vartodamas konstrukcijas su vardininko linksnio įvardžiu *kas?*, adresantas gali įvardyti ir asmenis, ir negyvus daiktus, pagal rastus pavyzdžius aišku, kad apibūdinami negyvi dalykai, objektai, pvz.: *Kas taip komplikuoja viską?; O kas bus po 5 dienų (tavo parašas)?; na kas kiek laiko.*

Pasiteiravimų pavyzdžiai su kilmininko linksnio įvardžiais *ko?* gali atstoti klausimą *kodėl?* arba įvardyti kažkokį objektą, pvz.: *O tai ko jums taip ilgai neiseis susitikti, jei abu Lietuvoj?; O tai ko judu taip dažnai pykstate, yra kokia konkreti priežastis, ginco tema ar siaip sunkiau bendrauti per atstumą?; Ko pasiilgsti labiausiai?*

Konstrukcijos su galininko linksnio įvardžiu *ką?* pagal semantiką gali būti dvejopi:

- 1) kai teirujamasi apie adresato veiklą: tai gali būti šventės, mokslai, savaitgalio planai ir pan. (9 konstrukcijos), pvz.: *Ka sventi, cukreli?; I.Ina, o ką tu ten mokaisi?; Ką jūs planuojat per šventes veikt?*
- 2) kai teirujamasi, ką daryti adresatui (teirujamasi adresato patarimo), rasti 3 pavyzdžiai: *Ką dar be to galima padovanot, a?; Na, o ka dar veikti, negi namie sedeti?; ką daryt kad mintys būtų pozityvesnes ir nereiktų tiek raudot.*

Pasiteiravimai su įvardžiu *koks?*

Su įvardžiu *koks?* pavartotos 5 pasiteiravimų konstrukcijos. Jos yra įvairių giminių, skaičių ir linksnių.

Rasta vyriškosios giminės vienaskaitos vardininko linksnio įvardžio *koks?* pasiteiravimų pavyzdžių (3). Šios konstrukcijos artimos su turinčioms įvardį *kas?* Tik klausimai su įvardžiais *koks?* užduodami siekiant sužinoti apibūdinimą: *Koks konkursas buvo?; Sachar, o koks pokalbis laukia, gal apie atstumo užbaigimą?; Ir koks tavo vardas?* Taip pat rasta pasiteiravimų konstrukcijų su moteriškosios giminės vienaskaitos galininko linksnio įvardžiu *kokią*, tiriamojoje medžiagoje pavartotas vos 1 toks pavyzdys: *Kokią kalbą?* 1 pavyzdys yra ir su vyriškosios giminės daugiskaitos vardininko linksnio įvardžiu *kokie?*: *Kokie planai savaitgaliui?*

Klausiamųjųrieveiksmių vartoseną

Ši grupė pati gausiausia, susideda iš 59 klausiamųjųrieveiksmių pavyzdžių. Aptariami klausiamiejirieveiksmai yra laiko, priežasties, kiekio ir būdo.

L a i k o p r i e v e i k s m i a i

Rasti 9 laikorieveiksmių pavyzdžiai, jie yra dviejų rūšių. Abiem jais teirujamasi kažkokių adresantams įdomių įvykių laiko, tačiau jie skiriasi savo semantika. Vienais atvejais

adresantui rūpi kažkokio įvykio data, tada teiraujantis vartojamas prievoksmis *kada?*, pvz.: *Sachar, kada baigsis tas darbu maratonas?*; *Kada jūsų pasimatymas laukia?*; *O kada jis grizta?* Rastas vienas pavyzdys, kur adresantas teiraujasi apie veiksmo pasikartojimą pavartodamas konstrukciją *kaip dažnai?*: *Jeį dirba užsienyje, kaip dažnai ir kiek ilgai buna čia, Lietuvoje?*

Priežasties prievoksmiai

Priežasčiai pasiteiraujant reikšti vartojamas prievoksmis *kodėl?* (5). Teirujamasi adresantus dominančių įvykių, susidariusios situacijos priežasties, pvz.: *Ir kodėl gi šiandien dirbt reikejo?*; *O kodėl pasilikai paskutinei akimirkai šita reikala?*; *Kodėl čia taip tylu?*

Kiekio prievoksmiai

Tiriamoje medžiagoje rasti kiekio pasiteiravimų pavyzdžiai su prievoksmiu *kiek?* (3), jais teirujamasi laiko trukmės ir metų kiekio: *kiek dar laiko TB užsibus pas Tave?*; *Kiek si kart kartu prabusit? Jei ne paslaptis kiek jis už Tave vyresnis?*

Būdo prievoksmiai

Šie pasiteiravimai gali būti sietini su kelių asmenų veiksmais ir jausenomis. Dažniausiai teirujamasi dėl adresato jausenos, jo veiksmų. Pasiteiravimams apie vieno adresato jauseną vartojama konstrukcija *kaip sekasi?* (2 pavyzdžiai), pvz.: *Beje, kaip tau sekasi prisitaikyti prie tenyktės kultūros?*; *Kaip sekasi būti žmona?*, šios rūšies pasiteiravimas reiškiamas ir konstrukcija *kaip jauties?* (2), pvz.: *sachar, kaip jauties po tiek dienų šventimo?*; *festina lente, kaip jauties budama vedusi moteris?* Tik kartą adresantas teirujasi konstrukcija *kaip gyvuoji?*, pvz., *Kaip tu gyvuoji?*

Apie vieno adresato veiksmus teirujamasi konstrukcija *kaip* + adresato veiksmą nusakantis veiksmožodis (6), pvz.: *Kaip atrodo tavo dienos?*; *Kaip čia taip išėjo?*; *Ir kaip tie angli kursai, duoda realios naudos nuvaziavus į salį, bendraujant ir pan.?*

Kartais adresatas nusakomas kaip kuopinis veikėjas (nors šiose konstrukcijose teoriškai įmanoma ir mandagumo daugiskaita). Kai kalbama apie veiksmus, šiais atvejais taip pat vartojamos konstrukcija *kaip* + adresato veiksmą nusakantis veiksmožodis (5), pvz.: *abiga, kaip jus naujuosius sutikot?*; *Kaip praėjo šventės?*; *Kaip šventes praleidot?*

Kai teirujamasi apie adresantų jausmus, dažniausiai vartojama konstrukcija *kaip laikotės?* (5), pvz.: *Kaip laikotes?*; *O kaip jus laikotes?*; *Tai vat. is manes daugiau naujienu kaip ir nera, o kaip jus laikotes?*, 4 kartus vartojamas ir aukščiau paminėtas pasiteiravimas *kaip sekasi?*, pvz.: *Kaip jums sekasi?*; *Elegantiškai sninga, kaip jums sekasi gyventi?*; *Kaip jums sekasi?*, porą kartų pavartota konstrukcija *kaip gyvenat?*, pvz.: *Kaip kitos gyvenat?*; *Kaip visos gyvenat?*

Daug rečiau forumo adresatai teirujasi apie trečiųjų asmenų t. y. kitų forumo dalyvių jauseną. Rasti 3 pavyzdžiai, kur teirujamasi konstrukcija *kaip laikosi?*, pvz.: *Kaip kitos laikosi?*;

Kaip kitos merginos laikosi?; Na, o kaip kitos sesės laikosi?, 2 kartus teiraujamosi kaip gyvena, pvz.: Kaip kitos mergaites gyvena?; Kaip kitos senbuves gyvena?

Kartais pasiteiraujama ir apie trečiųjų asmenų veiksmus (3), pvz.: *Kaip TB ivertio tavo dovana?; O kaip tavo tevai priima ji?; Kaip jam naujam darbe?*

Tiriamoje medžiagoje aptikta ir konstrukcija surieveiksniu *kaip* bei veiksmažodžiu, nusakančiu adresanto veiksmą. Rastas vos 1 toks pavyzdys – *kaip man jam įkrést į makaulę proto, kad jam pinigų reikia studentiškam gyvenimui ir mokslams, kad tėvam taip sunku nebūtų.*

V i e t o s p r i e v e i k s m i a i

Tiriamajoje medžiagoje yra 5 pasiteiravimų pavyzdžiai surieveiksniu *kur*, kuriuose teiraujamosi, kur yra trečias asmuo arba adresatas, pvz.: *Kur kitos mergaites? Vis dar svencia?; O kur tu atsitrauksi?; O kur jis yra?*

Taigi didžiausia pagal raišką tarp pasiteiravimų yra grupė su klausiamosiomis dalelytėmis (68). Antroje vietoje – klausiamiejirieveiksniai (57), paskutiniai pagal pasiteiravimus yra klausiamieji įvardžiai (27).

3.7.2 PAGEIDAVIMŲ RAIŠKA

Žodis *pageidavimas* padarytas iš veiksmažodžio *pageidauti*. DLKŽe *pageidauti* reikšmė yra ‘norėti, geisti, trokšti’: Ko ~áuja, tą (to) ir gauna. ~áujamas svečias. Pageidavimu išreiškiamas noras, kurio išsipildymui gali būti svarbi adresato veikla.

Pagal pasikartojančius žodžius pageidavimus galima skirstyti į 3 stambias grupes, kurių primoji skykla į tris skirsnius: noro, galimybės ir tikimybės raišką.

Dažniausiai adresantai išsako savo norus, troškimus. Šią grupę sudaro 14 pavyzdžių. Pagal pageidaujama objektą galima skirti 3 jų grupes: teigiamų dalykų pageidavimo, neigiamų dalykų baigties pageidavimo, ir pageidavimo, kad būtų išvengta neigiamų dalykų.

Paprastai pageidaujama teigiamų dalykų, tai rodo 7 pavyzdžiai. Jų raiška skiriasi pagal nuosaką arba asmenį: *noriu / norėčiau / norėtusi*, pvz.: *noriu saviski sokst ismokyti, kartu ismokyti gražiai, idomu, ar pavyks mums; Labiau netgi norečiau, kad si savaitgali kartu praleistume; Kaip jau noretusi pavasario, gal ir laukimas taip neprailgtu, jei dienos butu sauletos ir siltos.* Rastos 4 konstrukcijos su veiksmažodžiu *noriu*, 2 – su *norėčiau* ir 1 su *norėtusi*. Forma *norėčiau* yra švelnesnė, nuolankesnė nei *noriu*, o tardamas *norėtusi* adresantas atrodo nesąs tikras dėl savo pageidavimo, abejojantis.

Kitais pavyzdžiais norima neigiamų dalykų baigties (5 konstrukcijos). Vartojamasrieveiksniu *greičiau* su tariamąja nuosaka, pvz.: *Greičiau ta ziena baigtus; Greičiau atsaltu;*

Labas rytas, greičiau tas penktadienis. Vartodami šią konstrukciją, adresantai išreiškia pageidavimą, kad jiems nemalonus reiškinys, dalykas (pvz.: žiema, darbo savaitė) pasibaigtų.

Vartojant prieveiksmį *geriau* su tariamąja veiksmažodžio nuosaka, išreiškiamas noras išvengti neigiamų dalykų (2 pavyzdžiai), pvz.: *Oi ne, as geriau i ziema is namu ziureciau, kaip ir abiga; Geriau jau, kad bent iki gegužės nebūtų PERNELYG šilta.* Tardami tokius žodžius, adresantai tarsi pasirenka iš dviejų galimybių jiems labiau priimtina.

Daug rečiau pageidavimas reiškiamas kaip tam tikra galimybė. Tada vartojamos veiksmažodžio tariamosios nuosakos *galėtų* su bendratimi, jų rastos 2: *Nu bet tikrai galėtų jau pavasaris ateit...; Nu nu, dėl manęs tai galėtų vėjo nebūti (visgi pajūris, vėjai čia nuolat ir stiprūs), ir būtų čiki.* Čia adresantai nori pasakyti, kad būtų patenkinti atsiradusia galimybe. kažkokiam veiksmui įvykti / neįvykti.

Vos 1 pavyzdys rodo, kad adresatas viliasi pageidaujamo dalyko tikimybe. Ji reiškiamą veiksmažodžio *tikiuosi* konstrukcija su šalutiniu sakiniu, prasidedančiu jungiamuoju žodžiu *kad*: *Tikiuosi, kad viskas netruks labai ilgai.* Vartodamas tokią konstrukciją, adresantas tarsi išreiškia savo vylimąsi, tikėjimąsi, kad atsitiks trokštamasis dalykas.

Pagal raišką pageidavimai skyla į 3 grupes, gausiausia iš jų – *norai* (adresantų išsakyti norai, troškimai), tokių pavyzdžių rasta 14, kita grupė sudaryta iš vos 2 pageidavimų (grupė pavadinta *galimybė* – adresantai nori pasakyti, kad būtų patenkinti galimybe kažkokiam veiksmui įvykti / neįvykti). Tik 1 pavyzdys priklauso paskutinijai grupei (*tikimybė* – adresantas išsako tikėjimąsi, kad įvyks pageidaujamas dalykas).

3.8 JAUSMAŽENKLIAI

Kalbos etiketas visada parodo santykius tarp adresanto ir adresato. Tai forume rodo ne tik etiketo situacijų kalbinė raiška, bet ir įvairūs adresantų pasirenkami jausmaženkliai. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos siūlomas terminas yra *jaustukai*, bet jis kalbotyros darbams nepatogus, nes dubliuojasi su žodžiu, žyminčiu nekaitomą kalbos dalį, reiškiančią jausmus, valią, pvz.: *ai, oi, ak, deja; cit, štiš* (DLKŽe). Todėl šiame darbe vartoti pasirinktas kitas terminas – jausmaženkliai. Šiame skyriuje aptarti tik tie jausmaženkliai, kurie susiję su etiketo situacijomis, rodančiomis adresanto nusiteikimą adresato atžvilgiu.

Jei *supermama.lt* forumo dalyvių žinutes skaitytume neprisijungę, neturėdami profilio, bus matomi ne jausmaženkliai kaip paveikslėliai, o tekstiniai kodai, pvz., šypsena rodoma ne 😊, o :). Šiaip rašant žinutę, nebūtina vesti kodų, galima tiesiog atsidaryti langelį su visais jausmaženkliais ir paspaudus ant norimo, jis atsiras žinutėje, tik, kol ji rašoma, jausmaženklis

bus matomas kaip tam tikras kodas. Jei forumo skaitytojas turi profilį, skaitydamas kitų žinutes, jis mato paveikslėlių pavidalo jausmaženklis. Dar viena jausmaženklis savybė – dauguma jų forume yra judantys (animuoti), o perkėlus į tekstinį dokumentą jie nebejudą, yra sustingę tam tikra poza, kuri gali atrodyti visai nepanaši į jausmaženklis reikšmę, pvz.: adresanto mirktelėjimas atrodo 😏, oro bučinys – 😘

Supermama.lt forume pateikiami 154 jausmaženklis tipai, vos 35 iš jų pavartoti šiame darbe nagrinėtose žinutėse. Rasti du jausmaženklis, kurių paveikslėlių *supermama.lt* žinučių paskyroje nėra. Didžioji jausmaženklis dalis rodo adresanto jauseną, nusiteikimą, bet nėra niekaip nukreipti į adresatą (pvz., reiškiantys paties adresanto abejones, blogą nuotaiką ar pan.). Internete pateikiamų jausmaženklis reikšmių nerasta, todėl remiamasi savo kalbos jausmu, patirtimi naudojant panašius ženkliskus (pvz., *skype*).

Daugiausia jausmaženklis rodo adresanto adresatui reiškiamą džiaugsmą. Vienas jų – 😊, tai šypseną vaizduojantis ir internetu besinaudojantiems įprastas jausmaženklis. Galbūt, vartodamas šį jausmaženklis, adresantas tarsi siunčia adresatui žinutę „džiaugiuosi dėl tavęs“, pvz., *Sachar, tai tiketina, kad greitai metu ir jusu nebeskirs kilometrai, saunu 😊*. Džiaugsmą

dažnai rodo ir jausmaženklis 😍, vaizduojantis rožinį veidelį, trykštantį širdutėmis, spinduliuojantį meile. Šis jausmaženklis rodo džiaugsmą, susijusį su šiltais, meiliais jausmais,

pvz., *abiga, kai jums faina, tuo vel pasimatykit 😍*. Kitas džiaugsmą rodantis jausmaženklis, kuris demonstruoja teigiamą gestą „nykščiai į viršų“ – 🙌, jo kodas yra *:super*, taigi reiškia puikų jausmą, kuris daugeliu atvejų yra džiaugsmas, smagumas. Pavyzdys – *Aciu uz zinas apie Solitude, smagu, kad ir jinai susizadejo 🙌*. Paskutinis džiaugsmą išreiškiantis jausmaženklis yra 😄, pagal jo kodą *:bigsmile:* ir vaizdinį, aišku, kad tai didelė šypseną, didelis džiaugsmas, pvz., *Kaip smagu, kad tiek ilgai pabuvot su TB 😄*.

Sveikinimų raišką papildoma jausmaženklis 🎉, vaizduojantis paraudusį iš jaudulio žmogeliuką su balionėliu rankoje. Pavyzdys – *Sveikinu su gimimo diena! 🎉*, čia šalia sveikinimo virtuali dovana (balionėlis) atrodo natūraliai.

Vartodami jausmaženklį adresantai papildo ir adresatams skirtus patarimus. Galbūt tokio jausmaženkliaus vartojimas rodo, kad patarimas labai nuoširdus, pasakomas tarsi dovana (jį išreiškia balionėlis), pvz., *nepergyvenk, viskas bus gerai* .

Taip pat adresantai rodo kitą palankų veiksma – savo palaikymą adresatams, vartodami jausmaženklį (forume šis veidelis merkia akį). Jis tarsi sako – „aš čia, su tavimi“, „aš tau jaučiu teigiamus jausmus“, „na, juk tu supranti“, pvz., *Nu bet zinai kaip su tais planais buna, o gal pasiseks ir pasiliks cia, LT* .

Dar adresantai išreiškia pašaipą, ją pademonstruodami burną prisidengiančiu, kikenančiu veideliu – . Tai švelnus, nepiktas juokas, pvz., *Na tik 3 dienos, cia da ne baisu* ¹³. Draugiškumą rodo jausmaženklis , jis vartojamas, kad adresatui būtų tiesiog parodytas dėmesys, siekiama, kad jis būtų geros nuotaikos, pvz., *mes taip pat kartais pasikandžiojam, tačiau pykčiais to nevadinu, apsigludinsim (jūs taip pat) su laiku. Bent jau linkiu to* .

Draugiškumą išreiškia ir jausmaženklis su dviem draugiškai susikibusiais žmogeliukais , kurių kodas – *:draugai*: – rodo, kad jis vaizduoja draugiškus, bičiuliškus jausmus, vienas kito supratimą (*Kaip as tave suprantu*).

Dar vienas jausmaženklis vaizduoja veidelį, kuris gauna „atskrendantį“ bučinį į veidą, žinoma, tekstiniame dokumente to nesimato – . Šis oro bučinys gali išreikšti padėką su šiltais jausmais – *Aciu visoms uz sveikinimus* .

Paguodos jausmui reikšti adresantai renkasi jausmaženklį , vaizduojantį du veidelius, kurių vienas šypsosi, o kitas atrodo nusiminęs, tada linksmasis veidelis prieina prie liūdnojo, jį paglosto ir liūdnasis pradeda šypsotis. Šis vaizdelis ir jo kodas – *:console*: (angliškai *console* – (pa)guosti, (nu)raminti), rodo, kad aptariamam jaustukui reiškiamą pagūdą, užuojautą kitai forumo narei – *Neliudėk* .

Taigi daugiausia yra jausmaženkliai (4), žyminčių džiaugsmą: , , , , du jausmaženkliai rodo draugiškumą, dėmesį: ir , kitos emocijos atitinka po vieną

¹³ Tiek dienų adresatė švenčia gimtadienį.

jausmaženklī. Vienas jausmus žymintis jausmaženklis 🎈🤪 vartojamas 2 būsenoms reikšti – sveikinimui ir patarimo davimui.

IŠVADOS

1. *Supermama.lt* forume vykstantys pokalbiai įdomūs ne tik turiniu (tai vienas populiariausių forumų Lietuvoje, be to, išsiskiria tuo, kad jame bendrauja ne vien jaunimas, bet ir vyresnio amžiaus moterys), tačiau ir etiketo raiška. Forumas turi gausybę temų, iš jų pasirinkta *Meilė per atstumą*, peržvelgti dalyvių pokalbiai nuo 2012-11-15 iki 2013-04-11. Rasti 408 šnekos aktai. Iš jų susidaro 8 etiketo situacijų grupės.
2. Didžiausią grupę sudaro prašymai (su atmainomis pasiteiravimu ir pageidavimu) – 173 pavyzdžiai, taip pat pasisveikinimai, jų rasta 90, nemažai aptikta palinkėjimų (68 pavyzdžiai). Mažiausiai rasta atsiprašymų (3), prašymų (3), antikomplimentų (4). Visiškai nerasta atsisveikinimų.
3. Prašymo grupėje tiesioginių prašymų rasta tik 3, pasiteiravimų – 153, pageidavimų – 17. Pasiteiravimai reiškiami klausimais, kurie dažniausiai pradedami dalelytėmis (68), prieveiksmiais (57). Rečiau vartojami klausiamieji įvardžiai (27). Pageidavimai dažniausiai rodo adresanto norus (teigiamų dalykų – 7, neigiamų dalykų baigties – 5, neigiamų dalykų išvengimo – 2). Didžioji dalis šių pageidavimų reiškiami *nor-* šaknies žodžiais, rečiau (kalbant apie baigtį) prieveiksmiu *greičiau*, o kalbant apie išvengimą – prieveiksmiu *geriau*. Galimybės ir tikimybės pageidavimai forume reti, jų raiškai būdingi atitinkamų šaknų žodžiai.
4. Palyginti gausi pasisveikinimų grupė. Dažniausiai pasisveikinimuose vartojamas žodis *sveika*, -os (58). Įprastinis pasisveikinimo žodis *labas* (vartojamos 32 konstrukcijos). Didžiausia grupė yra su žodžiu *sveika*, vartojant daugiskaitos formą *sveikos*. susidedanti iš dar dviejų grupių: kur *sveikos* yra vienintelis žodis sakinyje (24), arba kur *sveikos* eina kaip kreipimosi žodis (10). Rasta ir 1 deminutyvinė forma *Sveikutės*. Saviti pasisveikinimai – *sveika prisijungus*, *sveika atvykus*. Interneto forume taip sveikinamasi, kai prie bendraujančių grupės prisijungia naujas dalyvis, kuriai draugiškumą ir priėmimą į savo tarpą parodo forumo senbuvės. Su jaustuku *labas* daugiausia sveikinimų, kur *labas* vartojamas su žodžiais, nusakančiais adresatą (kreipiniais), rasta 15 pavyzdžių. Vartojami ir žaismingi pasisveikinimai *Labas dienas*, *Labas vakarėlis*.
5. Palinkėjimų tiriamojoje medžiagoje rasta 68, jos skyla į 3 grupės. Iš šių gausiausia pagal raišką yra grupė su forma *linkiu* (52). Ji skyla į mažesnes grupes, iš kurių didžiausia (28 pavyzdžiai) sudaryta iš kilmininko linksnio vardažodinių konstrukcijų su

praleistu *linkiu*, kuris nujaučiamas iš konteksto. Pagal raišką kita palinkėjimų grupė sudaryta iš liepiamosios nuosakos veiksmažodžių, kurie yra daugiskaitos antrojo asmens formų (8), vienaskaitos antrojo asmens formų (6), ir trečiojo asmens formos (1). Pagal raišką išskirta trečioji palinkėjimų grupė sudaryta iš 1 pavyzdžio pagal modelį *noriu palinkėti*. Pagal semantiką palinkėjimai skyla į 2 grupes: bendrųjų abstraktų (33) ir konkretesnių palinkėjimų (31). Iš abstraktų daugiausia sėkmės (6) ir sveikatos (5) palinkėjimų, nemažai meilės, kantrybės palinkėjimų ir palinkėjimų neliūdėti (po 4). Konkretesni palinkėjimai skirstomi į 3 grupes, iš jų gausiausia – su laisvalaikio susiję palinkėjimai (16), kiek mažiau yra su mylimųjų santykiais susijusių palinkėjimų (11) ir vos 4 su veikla susiję palinkėjimai.

6. Tiriamoje medžiagoje rastos 24 padėkos. Jos reiškiamos jaustuku *ačiū* (21 pavyzdys), performatyviniai veiksmažodžiu *dėkoju* (2) ir jaustuku *dėkui* (1). *Ačiū* vartojamas su adresato raiška, kuri gali būti trejopa: daiktavardžio šauksmininkas (6), įvardžio naudininkas (2) ir įvardžio naudininkas su kreipiniu (1). Su vienu žodžiu *ačiū* vartojami 8 pavyzdžiai, su formuluote *ačiū už* – 3 pavyzdžiai, o su *ačiū, kad* – 1 pavyzdys. Su veiksmažodžiu *dėkoju* aptiktos 2 padėkos, o su jaustuku *dėkui* ir žodžiais, nusakančiais adresatą – 1.
7. Nagrinėtoje *supermama.lt* forumo dalyje yra 24 komplimentai ir 4 antikomplimentai. Iš komplimentų daugiausia tokių, kurie apibūdina adresato veiklą, vertingus darbus ar poelgius (7). Bendrą adresato išvaizdą (stotą, laikyseną ir pan.) ir jo aprangą, šukuoseną apibrėžiančių komplimentų rasta po 5. Adresato charakterį ar nuotaiką apibūdina 4 komplimentai, su adresatu susijusius asmenis ar daiktus, kurie labai branginami – 3 komplimentai. Visi rasti antikomplimentai peikia charakterį ar nuotaiką. 3 iš jų išsiskiria tuo, kad asmuo peikia ne kitą žmogų, o pats save.
8. Aptikti 22 sveikinimai, pagal raišką iš jų didžiausia dalis – su veiksmažodžiu *sveikinu* (19). Daugiausia tokių, kur žodis *sveikinu* praleistas, pateikimas kauzatyvas ir nusakantys adresatą žodžiai (7). Po 4 pavyzdžius turi sveikinimai, kur žodis *sveikinu* praleistas ir pateiktas kauzatyvas bei sveikinimai, padaryti su žodžiu *sveikinu*, kauzatyvu ir adresatą įvardijančiomis formomis. Kita formuluotė sudaryta iš *sveikinu* su kauzatyvu (3 pavyzdžiai). Rastas 1 sveikinimas su prie veiksmažodžio *sveikinu* prisišliejusiurieveiksmių *labai labai*. Pagal raišką dar išskirtini sveikinimai su žodžiu *sveikinimai* (2 pavyzdžiai) ir su konstrukcija *noriu pasveikinti* (1).
9. Nagrinėtoje forumo dalyje pavartoti vos 3 atsiprašymai. 2 iš jų – su veiksmažodžiu *atsiprašau* ir viena konstrukcija *pamiršau dar parašyti*.

10. Aptarti *supermama.lt* forumo dalyje vartojami jausmaženkliai, išreiškiantys įvairius adresanto jausmus adresatui, jų yra 11, o į adresatus nukreiptų jausmų rasta 12. Įvairias džiaugsmo išraiškas parodo 4 jausmaženkliai (😊; 😍; 🥰; 😄). Draugiškumą išreiškia 😊 ir 🤗 (apsikabinę žmogeliukai). Sveikinimo ir patarimo būseną atitinka 🎉, palaikymą – 😊 (mirktelėjimas). Padėką išreiškia 🙏 (oro bučinys), paguodą – 😞 😊. Pašaipą parodoma vartojant jausmaženklį 😏 (kikenantis veidelis).

SANTRAUKA

Etiketas svarbus visiems visuomenės nariams, su juo susiduriama kiekvieną dieną ne tik bendraujant viešose vietose, bet ir namų aplinkoje. Interneto erdvė – taip pat vieta, kurioje susitinka žmonės, tik jie bendrauja ne gyvai, o naudodamiesi kompiuteriu arba mobiliuoju telefonu. Kad internetu besinaudojantys galėtų padiskutuoti, pasidalinti savo mintimis, gauti ar duoti patarimą, jie naudojami interneto forumais.

Supermama.lt yra vienas populiariausių interneto portalų, turinčių forumą. Šis forumas sukurtas 2002 metais, dauguma jo diskusijų susijusių su vaikų auklėjimu ir šeimos problemomis. Forumas turi gausybę temų, iš jų pasirinkta *Meilė per atstumą*, peržvelgti dalyvių pokalbiai nuo 2012-11-15 iki 2013-04-11. Rasti 408 šnekos aktai. Taip pat peržvelgti ir užfiksuoti jausmaženkliai, kurie išreiškia tam tikrus adresanto jausmus adresatui.

Šio darbo tikslas – išsiaiškinti, kokios kalbos etiketo situacijos vyrauja, egzistuoja forume, kokia jų būdinga kalbinė raiška.

Darbe aptartos 7 etiketo situacijos leido nustatyti, kad peržvelgtoje forumo dalyje vyrauja prašymai (173 pavyzdžiai), pasisveikinimai (90) ir palinkėjimai (60), kitų etiketo situacijų rasta mažiau, ypatingai mažai – atsiprašymų (3) ir antikomplimentų (4). Pasiteiravimai reiškiami klausimais, kurie dažniausiai pradedami dalelytėmis (68), prieveiksmiais (59). Pageidavimai dažniausiai rodo adresanto norus (teigiamų dalykų – 7, neigiamų dalykų baigties – 5, neigiamų dalykų išvengimo – 2). Pasisveikinimuose dažniausiai vartojamas žodis *sveika*, -os (60). Iš palinkėjimų gausiausia pagal raišką yra grupė su forma *linkiu* (47). Padėkos dažniausiai reiškiamos jaustuku *ačiū* (21). Iš komplimentų daugiausia tokių, kurie apibūdina adresato veiklą, vertingus darbus ar poelgius (7). Visi 4 rasti antikomplimentai peikia charakterį ar nuotaiką. 3 iš jų išsiskiria tuo, kad asmuo peikia ne kitą žmogų, o pats save. Aptikti 22 sveikinimai, pagal raišką iš jų didžiausia dalis – su veiksmožodžiu *sveikinu* (19). Nagrinėtoje forumo dalyje pavartoti vos 3 atsiprašymai. 2 iš jų – su veiksmožodžiu *atsiprašau* ir 1 konstrukcija *pamiršau dar parašyti*

Aptarti *supermama.lt* forumo dalyje vartojami jausmaženkliai (angl. *emoticons*), išreiškiantys įvairius adresanto jausmus adresatui, jų yra 11, o į adresatus nukreiptų jausmų rasta 12. Jausmaženkliai išreiškia tokias būsenas kaip džiaugsmas, draugiškumas, padėka, paguoda, pašaipos ir pan.

SUMMARY

Etiquette is an important object for all the members of society, we use it in everyday life, communicating not only in public places, but also in home environment. Internet space is a place where people meet as well, they interact there not directly, but using computer or mobile phone. Internet users use Internet forums to discuss and share their thoughts, to get or give an advice.

Supermama.lt is one of the most popular Lithuanian Internet portals containing a forum. This forum was created in 2002, most of its discussions are related to parenting and family issues. Forum has a plenty of topics, the theme *Meilė per atstumą* (*Distance Love*) is chosen to analyse in this work, conversations of chat participants from 2012-11-15 to 2013-04-11 were looked over. 408 speech acts were found. Also emoticons which express certain addresser's feelings to addressee were traversed.

The goal of this work is to find out what kind of language etiquette situations prevails and exists in the forum, what their characteristic linguistic expression is.

7 etiquette situations discussed in this work proved that the prevailing etiquette situations are requests (173 samples), greetings (90) and wishes (68), other etiquette situations were found less, particularly little apologies (3) and anti-compliments (4). Queries are expressed in questions, which usually start from particles (68) and adverbs (57). Requests generally indicate addresser's wishes (positive points – 7, finishing of negative points – 5, escaping from negative things – 2). *Sveika, -os* is commonly used word in greetings (58). The biggest group of compliments by expression is construction containing verb *linkiu* (52). Thanks are usually expressed with interjection *ačiū* (21). Compliments are mainly those that describe addresser's activities, valuable work or behaviour (7). All 4 anti-compliments that were found criticize characters or moods. 3 of them are different because addresser criticize not another person, but himself. 22 congratulations were detected, the major part of them contains the verb *sveikinu* (19). Only 3 apologies were detected in the examined part of the forum. 2 of them contains a verb *atsiprašau* and 1 construction is *pamiršau dar parašyti*.

Emoticons used in a part of the forum *supermama.lt* were discussed, they are used to express various feelings of addresser to the addressee, there are 11 of these emoticons, also 12 feelings directed to the addressees were found. Emoticons express such states as happiness, friendship, gratitude, comfort, derision and others.

ŠALTINIAI

Supermama.lt. Meilė per atstumą. Tęsiame ir neliūdime :) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.supermama.lt/forumas/index.php?showtopic=885185&st=0>>.

LITERATŪRA

ČEPAITIENĖ, Giedrė. G. Petkevičaitės-Bitės laiškų etiketas. *Filologija*. 1999, nr. 2 (6), p. 15–24.

ČEPAITIENĖ, Giedrė. Kalbos etiketas kaip tautos mentaliteto pavyzdys. *Liaudies kultūra*. 2002, nr. 6, p. 46–49.

ČEPAITIENĖ, Giedrė. *Lietuvių kalbos etiketas: semantika ir pragmatika*: mokslo monografija. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2007. 344 p.

ČEPAITIENĖ, Giedrė; MALAKAUSKAS, Algirdas. Atsiprašymo raiškos ypatumai. *Filologija*, 2013, nr. 18, p. 18–29.

ČEPAITIENĖ, Giedrė. Padėkos raiškos galimybės. *Gimtoji kalba*. 2013, nr. 10 (556), p. 3–8.

DAGIENĖ, Valentina; GRIGAS, Gintautas; JEVSIKOVA, Tatjana. *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas: Anglų–lietuvių kalbų kompiuterijos žodynas* [interaktyvus]. Vilnius: TEV, 2008. Prieiga per internetą: <<http://ims.mii.lt/ALK%C5%BD/>>.

DAGIENĖ, Valentina; ŽANDARIS, Aidas. *Informacinės technologijos: I dalis XI–XII klasėms*. Vilnius: TEV, 2003. 256 p.

DLKG – Dabartinės lietuvių kalbos gramatika / Vytautas Ambrazas, ir kt. 4-oji pataisyta laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006. 743 p.

DLKŽe – Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. Vyr. red. Stasys Keinys. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2011. Prieiga per internetą: <<http://dz.lki.lt/>>.

esgrace.com – Etiquette School of Grace. DID YOU KNOW... The origin of etiquette. Prieiga per internetą: <<http://www.esgrace.com/didyou.html>>.

gestai – Virtualaus bendravimo etiketas. Prieiga per internetą: <http://www.gestai.lt/interneto_etiketas.php?lt=virtualaus_bendravimo_etiketas>.

GUDAVIČIUS, Aloyzas. *Etnolingvistika*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2009. 256 p.

HILBIG, Inga. *Lietuvių ir anglų lingvistinis mandagumas: prašymai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010. 272 p.

HOUSE, Juliane. Politeness and Translation. In *The Pragmatics of translation*. Editor Leo Hickey. Bristol: Multilingual Matters, 1998. p. 54–71.

HOUSE, Juliane; KASPER, Gabriele. Politeness Markers in English and German. In *Conversational Routine*. Editor Florian Coulmas. The Hague: Mouton, 1981. p. 157–187.

JAKAITIENĖ, Evalda. *Leksikologija: studijų knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010. 351 p.

JAKOBSON, Roman. Lingvistika ir poetika. *Baltos lankos*. Nr. 18 / 19, p. 5–49.

JANUŠONYTĖ, Rūta. *Jaunimo kalbos etiketas (interento pokalbių svetainėse)*: magistro darbas. Darbo vadovė Giedrė Čepaitienė. Šiauliai, 2005. 69 p. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/obj/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050608_190319-80224>.

JOCAITĖ, Regina. Slapyvardis virtualaus bendravimo kontekste. *Acta humanitarica universitatis Saulensis*. T. 8, 2009, p. 282-290.

KASPER, Gabriele. Linguistic etiquette. *The Handbook of Sociolinguistics*. Edited by F. Coulmas. Oxford : Blackwell, 2000, p. 374–385.

kb.iu – Indiana university. University informatikon Technology servines. Archived. What is a troll? Prieiga per internetą: <<http://kb.iu.edu/data/afhc.html>>.

KONDRAŠČENKO, Elina; PAČEKAJUS, Justas. *Tinklo etiketas*. Prieiga per internetą: http://prezi.com/-iixzxfjvfzu/tinklo-etiketas/?utm_source=website&utm_medium=prezi_landing_related_solr&utm_campaign=prezi_landing_related_author

KUČINSKAITĖ, Antanė. *Lietuvių kalbos etiketas*. Vilnius: Mokslas, 1985. 111 p.

KUČINSKAITĖ, Antanė. *Lietuvių kalbos etiketas*. Vilnius: Mokslas, 1990. 110 p.

KUPČINSKAITĖ-RYKLIENĖ, Asta. Internetas ir (ne)raštingumas. *Gimtoji kalba*. 2003 kovas, p. 3–5.

KTŽ – *Kalbotyros terminų žodynas*. Kazimieras Gaivenis, Stasys Keinys. Kaunas: Šviesa, 1990. 277 p.

LKE – *Lietuvių kalbos enciklopedija*. Vytautas Ambrazas, ir kt. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999. 745 p.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]*. T. 1–20. Redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. red.), ir kt. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>.

MILIŪNAITĖ, Rita. Bendrinės kalbos normintojai ir besikuriantis skaitmeninio modernizmo visuomenė. *Kalbos kultūra*. Nr. 83, 2010, p. 98–118.

MILIŪNAITĖ, Rita. Pirmas žvilgsnis į tinklaraščių kalbą. *Kalbos kultūra*. Nr. 81, 2008, p. 20–49.

RYKLIENĖ, Asta. Bendravimas internetu: kalbėjimas rašant. *Darbai ir dienos*. T. 24, 2000, p. 99–103.

RYKLIENĖ, Asta. Internetas: laikas – pinigai ir laisvė būti tokiam, koks esi. *Gimtoji kalba*. Nr. 3, 2000, p. 1–5.

RYKLIENĖ, Asta. Rašytinės lietuvių kalbos ir elektroninio diskurso palyginimas (dažniausi žodžiai ir žodžių formos bei prasminės žodžių formos). *Kalbotyra*. T. 50, nr. 1, 2001, p. 103-117.

RYVITYTĖ, Birutė. *Lingvistinės pragmatikos įvadas*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011. 88 p.

RUDANOVA, Irina. *Interaktyvūs elektroninės demokratijos įrankiai*, 2007. Prieiga per internetą: <eta.ktl.mii.lt/~mask/varia/KoDi-07/Komp_dienos/Rudanova.doc>.

STOŠKUS, Krescencijus. *Etiketas ir žmonių bendravimas*. Vilnius: Mintis, 1981. 134 p.

ŠAKYS, Vigintas. *Informacinių technologijų vadovas: nepakeičiamas rengiantis ECDL pažymėjimui gauti*. II knyga. Kaunas: Šviesa, 2005. 287 p.

ŠIDIŠKIENĖ, Irma. Vestuvių apeigų vertinimas lietuviškose interneto forumuose: tapatumų identifikavimas. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 33. 2010, p. 173–191

TAMAŠEVIČIUS, Giedrius. Naujųjų skolinių kodifikacijos poveikumas interneto diskusijų forumuose. *Kalbos kultūra*. Nr. 80. 2007, p. 123–130.

TRINKŪNAITĖ, Austėja. Internet forums in Lithuania: a new stimulus for social capital? *CEU Political Science Journal*. Vol. 6. No. 3. 2011, p. 358–396. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1942227>.

TŽŽ – *Tarptautinių žodžių žodynas*. Redaktorių taryba: Angelė Kaulakienė, ir kt. Vilnius : Alma littera, 2013. 887 p.

VALECKIENĖ, Adelė. *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998. 415 p.

VASILEVSKIENĖ, Irena. *Etiketas*. Vilnius: Lietuvos etinės kultūros draugija „Ethos“, 1992. 13 p.

VILKIENĖ, Loreta. Oficialumo lygmuo studentų elektroniniuose laiškuose dėstytojui. Tarptautinė konferencija *Stilistika šiuolaikinio mokslo ir globalizacijos kontekste*. VU ir LEU. 2012 m. lapkričio 9–10 d.

VLADARSKIENĖ, Rasuolė. Keletas pastabų apie lietuvių administracinę kalbą. *Kalbos kultūra*. Nr. 79, 2006, p. 41–50.

VLE – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Sudarė mokslinė redakcinė taryba: pirmininkas Juozas Tumelis, ir kt. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, T. 9. 2006. 800 p.

*vlkk.lt*¹ – *Valstybinė lietuvių kalbos komisija* [interaktyvus]. Kodėl netaisyklinga sakyti „turėjome gerą laiką“? Prieiga per internetą: <<http://www.vlkk.lt/lit/3443>>.

*vlkk.lt*² – *Valstybinė lietuvių kalbos komisija* [interaktyvus]. Ar gerai sakyti „su rugsėjo pirmąja“? Prieiga per internetą: <<http://vlkk.lt/lit/3289>>.

what-is – wiseGEEK. What is Forum Etiquette? Prieiga per internetą: <<http://www.wisegeek.com/what-is-forum-etiquette.htm>>.

Формановская, Наталья Ивановна. *Культура общения и речевой этикет*. Москва: Издательство ИКАР, 2-е изд. 2005. 250 с.